

༄༅། །མཇུག་། །

mandel

།ས་གཞི་སྒོས་ཀྱིས་བྱུགས་ཤིང་མི་ཏོག་བཀའ།

sashi pukyi jukshing metok tram,

།རི་རབ་སྒྲིང་བཞི་ཉི་ལྷས་བརྒྱན་པ་འདི།

rirab lingshi nyinde gyenpa di,

།སངས་རྒྱས་ཞིང་དུ་དམིགས་ཏེ་དབུལ་བར་བསྐྱེ།

sangye shingdu mikte ulwar gyi,

།འབྲོ་ཀུན་རྣམ་དག་ཞིང་ལ་སྦྱོད་པར་ཤོག །།

drokun namdak shingla chupar shok.

།ཨི་དོ་གུ་རུ་རྣམ་མཇུག་ལ་ཀོ་ནི་རྣུ་ཏ་ཡ་མི། །

Idam guru ratna mandalakam niryatayami.

מינחת המנדלה ༄༅།

ארץ בשומה,
בפרחים עטויה,
עם הר אצילי,
יבשות לה ארבע,
בחמה ולבנה עדויה
ופנינים של כל חסד הם לה עטרה.

בליבי אערכנה, ולך אגישנה
כגן של עדנת הארה.
מי ייתן ובכך
לו תזכה כל ברייה
בעולם שכולו טוהרה.

Idam guru ratna mandalakam niryatayami

༄༅། །སྐབས་འགྲོ་སེམས་བསྐྱེད། །
kyabdro semkye

།སངས་རྒྱས་ཚེས་དང་ཚོགས་ཀྱི་མཚོན་ལྷམས་ལ།
sangye chudang tsokyi choknam la,

།བྱང་རྩལ་བར་དུ་བདག་ནི་སྐབས་སུ་མཚེས།
jangchub bardu dakni kyabsu chi,

།བདག་གིས་སྨྱིན་སོགས་བགྱིས་པའི་བསོད་ནམས་ཀྱིས།
dakki jinsok gyipay sunam kyi,

།འགྲོ་ལ་ཕན་སྤྱིར་སངས་རྒྱས་འགྲུབ་པར་ཤོག །།
drola penchir sangye druppar shok.

מיקלט ותפילה

עד בוא הארתי
אשים מיבטחי
בבודהה, בדהרמה ובסנגהה.

תביאני זכותם
של טובי מעשי
לכליל הארה
למען כל הבריאה.

༄༅། །བསྐྱོབ། །
ngowa

།དག་བ་འདི་ཡིས་སྐྱེ་བོ་ཀུན།
gewa diyi kyetwo kun,

།བསོད་ནམས་ཡི་ཤེས་ཚོགས་ཚོགས་ཤིང་།
sunam yeshe tsok-dzok shing,

།བསོད་ནམས་ཡི་ཤེས་ལས་བྱུང་བའི།
sunam yeshe lejung way,

།དམ་པ་སྐྱེ་བའི་འཕྲོག་པར་ཤོག །།
dampa kunyi topar shok.

הקדשה ༄༅།

בזכות עשייתִי זו הברוכה
ישלימו נא כל אחיי לבריאה
מכלולים של חסד וחוכמה,

ובכך לו ייזכו
בגופים נשגבים
אשר משני אלו
הם נובעים.

קורס ACI מס' 6: הסוּטְרָה של להב היהלום

།།འཕགས་པ་ཤིས་རབ་གྱི་པ་རྩོལ་རྒྱུན་པ་རྗེེ་གཙོང་པ་ཞིས་བྱ་བ་ཐེག་པ་ཚེན་པའི་མཛོད།།

לקט 1: אודות הסוּטְרָה

הקטעים הבאים נלקחו מתוך הסוּטְרָה של להב היהלום, שנאמרה על ידי לורד בודהה (500 לפני הספירה) ומתוך ביאור בשם אור על הדרך לחופש, שנכתב על ידי Choney Lama Drakpa Shedrup (1675-1748) מהמנזר הטיבטי של Sera Mey. הטקסט המקורי מתוך הסוּטְרָה של הבודהה כלול בדפוס בולט בגוף הביאור.

להלן נתון הביאור לסוּטְרָה להב היהלום בשם אור על חוכמה עמוקה, הדרך המצוינת להגיע לחופש.

הריני קד קידה למְנַגְוִּיגְוֶשָה¹.

הריני קד לאדון של כל בעלי הסגולה, נישא במרחב של שמי גוף הדהרמה ללא כל רבב, מלא הוד והדר בקולה המרעים של ריקות עמוקה, ענן הממטיר בעצמה את שתי המטרות על שדה תלמידיו.

אני קד בענווה לרגליו של של האַרְיָה² סובהוטי, גלגל כה מוצק, משמיד האויב³ בצנעה, אמן בהצגת שאלות ותשובות על חוכמה עמוקה, שעליו נאמר כי הוא ראש למי שחיסלו נגעים ברוחם.

אני קד למורים הדגולים שהופיעו בזה אחר זה, והבהירו חוכמה עמוקה בהתאם לנבואת המנצחים, נְגַרְגְוִּיגְוֶשָה, אַרְיָיְדוֹנָה וגם צ'ַנְדְרַקִירְטִי, המנצח לובסנג, האב וכן שני בניו⁴.

מתוך אמונה עמוקה, ובהתאם ליכולתי, הריני מגיש כאן ביאור על שלמות החוכמה ב-300 פסוקים, הידוע יותר בשם להב היהלום. הביאור הנכון לכתב זה איננו קל, וזאת מכמה סיבות. ראשית, כתב זה מוקדש בעיקר להבהרת המשמעות של העדר טבע עצמי. כמו כן חוזר לורד בודהה על עצמו לא מעט פעמים במהלך דרשתו. ולבסוף, נראה שיש בנמצא הסבר אחד בלבד לכתב זה על ידי המורים ההודיים, ואף לא אחד שניתן על ידי המורים הטיבטים. למרות זאת, אטול על עצמי לתת ביאור זה כמיטב יכולתי.

לביאור שלושה חלקים: המוקדמות, גוף הטקסט, והסיום. לחלק הראשון שלושה חלקים משלו: תרגום הכותרת ביאור משמעותה, קידת המתרגם, ותאור הסצנה. והרי הראשון שבהם:

בשפת הודו: Arya Vajra Chedaka Nama Prajnaya Paramita Mahayana Sutra
בשפה הטיבטית: pakpa sherab kyi paroltu chinpa dorje chupa shejawa
tekpa chenpoy do

[בשפה העברית: הסוּטְרָה הנשגבה של הדרך הגדולה על שלמות החוכמה בשם "להב היהלום".]

¹ כינוי למנגוֹוֶשְרִי, ישות שמימית שהיא התגלמות החוכמה.

² "אַרְיָה" הוא אדם שראה ריקות ישירות.

³ "משמיד האויב" הוא כינוי לארהט, מי שהשמיד את האויב של נגעי הרוח.

⁴ הכוונה לְגָה צוֹנְגְקֶפָה המהולל, ולשני בניו הרוחניים גִּילְצַב גָּה וקְדְרוֹפ גָּה.

הטקסט פותח במילים: "בשפת הודו: Arya Vajra ... " המלים המקבילות לכותרת בטיבטית הן כדלקמן: אריה פירושו "pakpa" [נשגבה], Vajra פירושו "dorje" [יהלום], Chedaka הוא "chupa" [להב], Prajnaya היא sherab [חוכמה], Para היא "paroltu" [אל מעבר] בעוד ש ita פירושו "chinpa" [להעביר, וביחד פירושה "שלמות"].
Nama היא "shejawa" [שפירושו "בשם"], Maha היא "chenpo" [גדולה], yana היא "tekpa" [דרך או "מרכבה"] ו-Sutra היא "do" [סוטר], לימוד שניתן על ידי ישות נאורה]. וכיצד מתקבלת המלה Paramita? הסיום am דרוש בין ה Para וה ita בשל הדקדוק. בשל הצירוף, ה a של ה am נושרת וה m שנותר מצטרף ל ita ונשאר mita.

והרי משמעות השם. האל הארצי בשם "מאה מנחות" או Indra, שבידו חזיו יהלום, אשר שום חפץ ארצי לא יוכל להשמידו. מגע יחיד של חזיו זה עשוי לפורר הררי אבן וכו' לערימות של עפר. נושא החיבור שלפנינו הוא למעשה שלמות החוכמה, שהיא החוכמה אשר באמצעותה אדם תופס ריקות. הנקודה שמובעת בכותרת היא שהאנטיזה לחוכמה זו לעולם לא תוכל להשפיע עליה כהוא זה; ואילו חוכמה זו, מצידה, גודעת מן השרש כל מה שקשור בנגעים הרוחניים, וכל סוג של סבל.

הריני קד קידה לכל הבודהות והבודהיסטות.

המשמעות של הנקודה השנייה, קידת הכבוד של המתרגם, מובנת מאליה.

מלים אלו שמעתי באחד הזמנים.

פעם שהה המבורך בשרווסטי, בחצר של אנטה פינדדה בגניו של הנסיך ג'טוון. יחד עמו נקבצה קהילה גדולה של 1,250 נזירים שהיו מאזינים, וכן מספר עצום עד מאד של בודהיסטות, ישויות גדולות.

שלישי הוא החלק השלישי במוקדמות, איפה שמתוארת הסצנה. הדובר הוא מי שערך מלים אלו של הטקסט, ואשר אומר: שמעתי את הדברים הבאים. פעם, פירושו בזמן מסוים, שהה המבורך⁵ בשרווסטי, בחצר של אנטה פינדדה בגניו של הנסיך ג'טוון. יחד עמו נקבצה קהילה גדולה של 1,250 נזירים שהיו מאזינים⁶, וכן מספר עצום עד מאד של בודהיסטות⁷, ישויות גדולות.

בהודו היו שש ערים גדולות, שכללו את זו הידועה כ "שרווסטי". עיר זו היתה ממוקמת בתחומו של המלך Prasenajita, וכללה מקום נפלא במיוחד – הגנים הנפלאים של מי שנודע בשם הנסיך ג'טוון.

הגיע היום, שנים מספר לאחר שהמבורך הגיע להארה, ובעל בית אחד בשם אנטה פינדדה החליט להקים מקדש גדול ונפלא אשר בו יוכלו לשכון לורד בודהה ופמלייתו באורח קבע. לצורך זה הוא פנה לנסיך ג'טוון וקנה ממנו את גניו תוך שהוא משלם לו באלפים רבים של מטבעות זהב, שיכלו למלא את הגנים עצמם.

ג'טוון הציע אף הוא פיסת אדמה למבורך שהיתה חלק מאזור הצוות המטפל באחוזה. אנטה פינדדה, שנעזר בסגולותיו של שריפוטר, הנחה אומנים מארצות האנשים והאלים להקים פרק מדהים.

בשעה שהפרק הושלם, כינה המבורך את המקדש על שם ג'טוון, משום שחש כי היה זה רצונו. אנטה פינדדה, דרך אגב, היה יצור עליון אשר בא לעולם במיוחד כדי לתפקד כתומכו של המורה⁸. היו לו כוחות להבחין במרבצים של אבנים ומתכות יקרות עמוק מתחת למים ובתוך האדמה, ויכול היה לנצל אוצרות אלו ככל שחפץ.

⁵ זהו אחד התרגומים המקובלים למלה הסנסקריט Bhagavan. תרגום אחר למילה זו הוא "מנצח", וזה התרגום שבו משתמשים המתרגמים הטיבטיים: bcom ldan 'das.

⁶ "מאזינים" הוא כינוי למתרגלים בודהיסטיים שעיקר תירגולם מבוסס על הרצון לחלץ את עצמם מחיים של סבל, ולהגיע לנירוונה.

⁷ "בודהיסטות" הוא כינוי ל"לוחם רוח", אדם בעל תודעת הארה, המונע על ידי חמלתו לברואים לפתח עצמו רוחנית לרמה הגבוהה ביותר, על מנת שיוכל לעזור לכל הבריות לזכות באושר אולטימטיבי ולהסיר כל כאב.

⁸ "המורה" בהקשר זה הוא כינוי לבודהה עצמו.

ובאותו הבוקר עטה המבורך את גלימת הנזיר שלו וסודרו העליון, נטל את פינכת הנזיר, ונכנס לעיר הגדולה של שרווסטי לבקש את ארוחתו. ולאחר שקיבל מעט מאכל, עזב את העיר וממנו טעם.

בשעה שסיים את ארוחתו הניח את פינכתו וסודרו, שכן שמר על מנהג הנזירים שלא לאכול פת ערבית. הוא רחץ את רגליו, ואז ישב על גבי כרית שהונחה עבורו. הוא שילב את רגליו בתנוחת הלוטוס, יישר את גבו, וכיוון את מחשבתו למצב של הגייה.

ובאותו הבוקר עטה המבורך – הכול למען תלמידיו – את גלימת הנזיר שלו וסודרו העליון - את שלושת חלקי גלימת הנזיר, נטל את פינכת הנזיר, ונכנס לעיר הגדולה של שרווסטי לבקש את ארוחתו. ולאחר שקיבל מעט מאכל, עזב את העיר וממנו טעם – לאחר שחזר למקומו.

בשעה שסיים את ארוחתו הניח את פינכתו וסודרו, שכן שמר על מנהג הנזירים שלא לאכול פת ערבית; פירושו שהוא לעולם לא היה בא לבקש ארוחה במחצית השנייה של היום. הוא רחץ את רגליו, שטף אותן, ואז ישב על גבי כרית שהונחה עבורו. הוא שילב את רגליו בתנוחת הלוטוס, יישר את גבו, וכיוון את מחשבתו למצב של הגייה, תוך ידיעה שכעת הוא עומד לתת את דרשתו.

עלינו לדון כאן בעובדה שהמבורך הלך לבקש אוכל. מבחינתו של הבודהה, אין לו כל צורך ללכת ולבקש אוכל. הוא עושה זאת אך ורק כדי לאפשר לתלמידיו לאסוף כמויות עצומות של קארמה טובה, או על מנת ללמד את הדהרמה, או סיבה דומה אחרת.

הסוּטְרָה של **האור הזהוב** מסבירה כיצד בלתי אפשרי לחלוטין שהבודהה יסכול מרעב או צמא. ואפילו אילו היה להם צורך במאכל או משקה, אין זה כלל אפשרי כי הבודהה ימצא את עצמו מחוסר מצרכים; הבודהה יכולים לדאוג היטב לעצמם, שכן השיגו שליטה במה שקוראים "חוכמת המרחב". כמו כן יש להם היכולת, במידה שליבם כך חפץ, להפוך עפר, אבנים, וכו' לזהב, או לכסף, או לאבנים יקרות.

לא רק זאת, אלא שיש להם הכוח להפוך אובייקטים מעין אלו, ואף סוגים נחותים של מאכל, לארוחות דשנות בנות אלפי טעמים. לא משנה כמה עלובה הארוחה, ברגע שהיא נוגעת בשפתיו של הבודהה הריהי הופכת למעדן מדהים שטעמו כה נפלא עד כי אין אף יצור ארצי שיכול לחוות טעם מעין זה. **עטרת התובנות**⁹ מבהירה נקודה זו באומרה: "עבורו, אפילו טעם נורא הופך למעודן ונשגב".

היה זמן בעבר שבו, במשך שלושה חדשים, העמיד המורה פנים להיות כה חסר-כול עד כי נאלץ להיזון מן השעורה שמאכילים את הסוסים. תלמידו, אננדה, התעצב מאד למראה זה, עד כי חשב לעצמו: "הנה הגיע היום שבו המורה, שנולד למלכות, נאלץ להיזון במזונם של סוסים." אז הוציא המורה מעט מן האוכל שבפיו, הושיטו לאננדה, והורה לאכול אותו. התלמיד ביצע את ההוראה, ושבע; למעשה, במשך שבוע שלם לאחר מכן לא הרגיש כל צורך לאכול, והיה מלא פליאה. וזה חל גם כאן.

ב **אור הזהוב** גם מתואר כיצד זה – למרות שנראה כי המורה הולך ומבקש את ארוחתו, ואף נראה כאוכל אותה - למעשה לא אכל אותה, ולא היה לו שתן או צואה. ה **סוּטְרָה של הבלתי ניתן להשגה** מסבירה גם כיצד גופם הקדוש של מי שהגיעו לכך הינו כמו גוש זהב מוצק: אין שום חלל בפנים, אין אברים כמו קיבה או מעיים דקים או גסים. ואכן כך הדבר.

אז קרבה קבוצה גדולה של נזירים לעבר המבורך, ומשהגיעו אל קרבתו השתחוו והשיקו מצחם אל רגליו. תוך יראת כבוד הקיפוהו שלוש פעמים, ואז ישבו אל צדו האחד. באותו הזמן ישב עמם הנזיר הזוטר סובהוטי, שהיה באותה הקבוצה.

הסוּטְרָה מספרת ש- אז קרבה קבוצה גדולה של נזירים לעבר המבורך, הקיפוהו שלוש פעמים, ואז ישבו אל צדו האחד; שפירושו שהם ישבו כולם יחד. לא רק זאת, אלא ש-באותו הזמן ישב עמם הנזיר הבכיר סובהוטי, שהיה באותה הקבוצה.

⁹ עטרת התובנות הנו חיבור ידוע של מאסטר Asanga על שלמות החוכמה, תירגולה והשלמתה.

כעת מתחיל השלב השני בביאורנו לסוטר, שהוא הסבר של גוף הטקסט. לזה יש שני חלקים משלו: תיאור כיצד נתבקש הלימוד, ותיאור של סדרת התשובות שבאו בעקבות זאת. והרי הראשון מבין אלו:

אזי קם הנזיר הזוטר סובהוטי ממושבו, שמט את קצה גלימתו העליונה מכתפו האחת כאות של כבוד, כרע על הארץ על ברכו הימנית. תוך שהוא פונה לעבר המבורך, הצמיד כפות ידיו מול לבו, וקד קידה. אז פנה אל המבורך במלים כדלקמן:

טקסט המקור מתאר כיצד קם הנזיר הזוטר סובהוטי ממושבו, שעליו הוא ישב, שמט את קצה גלימתו העליונה מכתפו האחת השמאלית כאות של כבוד, הוא הציב את כף רגלו השמאלית על הארץ, ואז גם כרע על הארץ על ברכו הימנית. תוך שהוא פונה לעבר המבורך, הצמיד כפות ידיו מול לבו, וקד קידה. אז פנה אל המבורך במלים כדלקמן:

הו, המבורך! אתה שהגעת לכך, שהשמדת את האויב, שהגעת לכליל הארה – רבות היטבת עם הבודהיסטות, הישויות הגדולות, תוך שנתת להם הנחיות רבות ערך; כל הנחיה שנתת הביאה לנו ברכה מרובה.

אתה שהגעת לכך, שהשמדת את האויב, שהגעת לכליל הארה, הענקת לבודהיסטות, לישויות הגדולות, הכוונה ברורה. הכוונה ברורה זו, הו המבורך, היתה עבורנו דבר נפלא. הו, אתה השרוי בעונג, הכוונה זו היא דבר נפלא באמת.

נוכל לומר בפשטות שסובהוטי פונה אל הבודהה באומר:

הו, המבורך! אתה נתת הנחיות רבות ל בודהיסטות, לישויות הגדולות¹⁰, ומבחינה רוחנית היו אלו הנחיות רבות ערך; ערך אולטימטיבי, לחייהם אלו ולחיייהם הבאים. כל הנחיה שנתת, כל אחת ואחת, הביאה לנו אותה מידה של ברכה מרובה.

אתה גם הענקת לבודהיסטות, על ידי שנתת להם שלושה סוגים של הכוונה ברורה. כיוונת אותם לעבר המקור, לעבר הדהרמה, ולעבר החוקים.

לאחר מכן אומר סובהוטי למבורך עד כמה זהו דבר נפלא וכו'.

על פי מחשבתו של מאסטר קמלשילה, המלה "מקור" כאן מתייחסת להפניית התלמיד לעבר המדריך הרוחני. המלה "דהרמה" כוונתה כאן כיצד אותו המדריך מנחה את תלמידו לעבר מה שמביא ברכה. ו-"חוקים" כאן מתייחס להכוונה של הבודהה: "אתה, בודהיסטוה שלי, חייב לפעול למען כל היצורים."

הו, המבורך! מה לגבי אותם בודהיסטות שעלו בבטחה על דרך החמלה? כיצד ראוי שיחיו את חייהם? כיצד עליהם לתרגל? כיצד עליהם לשמור את מחשבתם?

כך שאל סובהוטי, ואז השיב ...

זה מביא אותנו אל עצם האופן שבו התבקשה הסוטר. סובהוטי שואל

הו, המבורך! מה לגבי הבודהיסטות שעלו בבטחה על דרך החמלה? והוא מנסח את שאלתו בשלושה חלקים נפרדים: כיצד ראוי שיחיו את חייהם? כיצד עליהם לתרגל? כיצד עליהם לשמור את מחשבתם?

וכעת, שנית, נסביר את תשובתו של הבודהה.

ואז השיב המבורך לשאלתו של הנזיר הזוטר סובהוטי:

¹⁰ "ישות גדולה" הנה תרגום למונח "מהסטוה", שהנו כנוי לבודהיסטוה ברמה השמינית (מבין 10 רמות) של בודהיסטות, אלא שנראה כי בסוטר זה (וכן בשאר הסותרות של הפרגנה פרמיטה) הכוונה פשוט לתת יתר משקל לישות הקדושה של הבודהיסטוה.

כך נאה, סובהוטי, כך נאה. כך הווה סובהוטי, בדיוק כך: מי שהגיע לכך אכן היטיב עם הבודהיסטות, הישויות הגדולות, על ידי שנתן להם הנחיות רבות ערך. מי שהגיע לכך אכן העניק כיוון ברור לבודהיסטות, לישויות הגדולות, תוך שהעניק להם הנחיות ברורות ביותר.

המבורך שמח מאד לשאלתו של סובהוטי, ועל כן הוא עונה לו "כך נאה." לאחר מכן הוא מאשר את האמת שבדבריו של סובהוטי, באומרו ש- מי שהגיע לכך¹¹ אכן העניק כיוון ברור לבודהיסטות, לישויות הגדולות, תוך שהעניק להם הנחיות ברורות ביותר.

ומכיוון שכך הדבר, הו סובהוטי, האזן נא היטב לאשר אומר, וחרוט היטב את דברי על לוח לבך, שכן אגלה אזנך כיצד ראוי שיחיו הבודהיסטות שעלו היטב על דרך החמלה, כיצד עליהם לתרגל, וכיצד עליהם לשמור מחשבתם.

"ומכיוון שכך הדבר", ממשיך הבודהה ואומר, "האזן נא היטב עכשיו לאשר אומר, וחרוט היטב את דברי על לוח לבך, לבל ישכח הדבר, שכן אגלה אזנך אתן לך את התשובה לאותן שלוש שאלות של כיצד ראוי שיחיו יצורים אלו, וכו'."

"הו, המבורך! כך יהיה", ענה הנזיר הזוטר סובהוטי, וישב להאזין כפי שהורה המבורך. אז פתח המבורך במלים הבאות:

בתשובתו אומר סובהוטי למנצח: "כך יהיה". ויושב להאזין כפי שהורה המבורך. אז פתח המבורך את הסברו במלים הבאות.

סובהוטי זה, דרך אגב, הינו אך מעמיד פנים כתלמיד: למעשה נראה שהוא מופע של מנג'ושרי עצמו. בשעה שלימד המורה את הסוטרות של אם הבודהה¹², הוא מינה לא אחר מאשר את סובהוטי לתת את מילות הפתיחה – ויש משמעות מיוחדת לסיבה שעשה זאת.

ובאשר למבנה הכללי של הטקסט, מאסטר קמלשילה נותן את חיבורו באמצעות שמונה-עשרה נקודות שונות. אלו פותחות בקישור הטקסט עם השאיפה להארה, אחר כך אל השלמויות, ואחר כך הוא דן בשאיפה להשגת הגוף הפיזי של הבודהה. ולאחר שהשלים את השאר, הוא מגיע לבסוף אל החלק שבו הבודהה משלים את הכרזתו.

מאסטר קמלשילה נותן את חיבורו תוך שהוא קושר את שש-עשרה הנקודות הראשונות מבין אלו אל הרמות של אלו שפועלים מתוך מישאלה. הנקודה הבאה הוא קושר עם הרמות של אלו שפועלים תוך לקיחת אחריות אישית. לבסוף, נקודה מס' שמונה-עשרה מתייחסת לרמתו של הבודהה.

בכוונתי לתת כאן הסבר שהוא מעט יותר תמציתי, ואתחיל עם החלק שמתייחס לשאיפה להארה.

¹¹ מי שהגיע לכך" הוא אחד הכינויים לבודהה. בסנסקריט: Tathagata.
¹² "אם הבודהה" הלא הן הסוטרות על שלמות החוכמה.

קורס ACI מס' 6: הסוּטְרָה של להב היהלום

לקט 2: ריקות והשאיפה להארה

הקטעים הבאים נלקחו מתוך הסוּטְרָה של להב היהלום, שנאמרה על ידי לורד בודהה (500 לפני הספירה) ומתוך ביאור בשם אור על הדרך לחופש, שנכתב על ידי Choney Lama Drakpa Shedrup (1675-1748) מהמנזר הטיבטי של Sera Mey. הטקסט המקורי מתוך הסוּטְרָה של הבודהה כלול בדפוס בולט בגוף הביאור.

הו, סובהוטי! הבודהיסטות שעלו בבטחה על דרך החמלה, כך ראוי שיחשבו בשעה שמתעוררת בלבם השאיפה להארה:

"אני אהיה זה שיביא לנירוונה את כל המון היצורים החיים, כל אחד מבין אלו שנקבצו בכל צורות הקיום השונות: אלו שנולדו מרחם, ואלו שבאו מביצה, ואלו שנוצרו מחום ולחות, ואלו שנוצרו בדרכי נס; אלו שיש להם גוף, ואלו שאין להם גוף; אלו שהם בעלי יכולת המשגה, אלו שהם משוללי יכולת המשגה, ואלו שאינם בעלי יכולת המשגה אך גם אינם משוללי יכולת המשגה;

ככל שירבו היצורים לרוב, ובכל יקום שבו הם חיים – כל מי שמכונה בתווית של 'יצור חי' – את כל אלו אביא לנירוונה מלאה, למקום שמעבר לכל צער שהוא, מקום בו לא נותר אף אחד מן המצבורים של אדם.

אלא שאף אם אצליח להביא לנירוונה מלאה את כל המון היצורים אשר אין שיעור למספרם - לא יהיה בנמצא אף יצור חי שהגיע לנירוונה מלאה."

מה שטקסט המקור אומר הוא: הו, סובהוטי! אותם בודהיסטות שעלו בבטחה על דרך החמלה, כך ראוי שיחשבו בתחילה בשעה שמתעוררת בלבם השאיפה להארה:

בכל צורות הקיום השונות, כל המון היצורים החיים, משתרעים הם עד לאינסוף. רבים הם לאין שיעור. אילו היינו מסווגים את אלו שנקבצו בכל צורות הקיום השונות על פי אופן לידתם, הרי שיש ארבעה סוגים: אלו שנולדו מרחם, ואלו שבאו מביצה, ואלו שנוצרו מחום ולחות, ואלו שנוצרו בדרכי נס.

בנוסף לאלו ישנם יצורים חיים בעולם התשוקות ובעולם בעלי הצורה: אלו שיש להם גוף, ויש יצורים חיים בעולם אשר אין בו צורה: אלו שאין להם גוף.

ישנם "אלו שהם בעלי יכולת המשגה", והכוונה ליצורים החיים בכל הרמות פרט לאלו הידועות בשם "התוצאה הגדולה" ו"שיא הקיום". וישנם "אלו שהם משוללי יכולת המשגה", וזה מתייחס לאותו חלק של היצורים החיים ברמה של התוצאה הגדולה. בנוסף לכך ישנם היצורים הנולדים ברמה של שיא הקיום: אלו שאין להם המשגות גסות, אך שאינם מן הסוג של אלו אשר אין להם שום המשגות בכלל.

בקצרה, הנקודה היא שאני מדבר על כל היצורים: כל מי שמכונה בתווית של 'יצור חי' – את כל אלו אביא לנירוונה מלאה, למקום שמעבר לכל צער שהוא, היכן שלא נותרה יותר אף אחת מן הקיצוניות – ושבו לא נותר אף אחד משני סוגי המכשולים, וגם לא אף אחד מן המצבורים של אדם.

אם נסכם, אותם הבודהיסטות מפתחים את השאיפה על מנת להביא את כל אותם היצורים השונים למצב של נירוונה שבו לא נותרה יותר אף אחת מן הקיצוניות; להביא אותם לגוף הדהרמה, לגוף התמצית של הבודהה. ההתייחסות כאן היא למישהו המייצר את השאיפה לראשונה, או למישהו שייצר אותה בעבר. הראשון מבין שני אלו תירגל את רגש החמלה הגדולה, שבה אדם מבקש להגן על כל היצורים מפני כל אחד מבין שלושת סוגי הסבל שהם סובלים. זה מכין אותו לחוות את אותו המצב של התודעה שבו הוא מתכוון להוביל את כל היצורים החיים לנירוונה אולטימטיבית. השני מבין אלו, זה שכבר פיתח את השאיפה, ממקד שנית את תודעתו על משימתו, ובכך מגביר את עצמת השאיפה.

להלן הסבר קצר על ארבעת סוגי הלידה. לידה מביצה קיימת בין בני אדם, נחשים, עופות ויצורים אחרים. לידה מרחם ניתן למצוא בין אנשים וחיות, והיא גם אחת מצורות הלידה של הרוחות התאבות. ישנן דוגמאות רבות שלא מעולם החי של צמיחה מחום ולחות – יכולים וכו', אלא שבין בני האדם היה המקרה של המלך שנקרא "שנולד מן הראש". מרבית החרקים הנולדים בקיץ נולדים גם הם בדרך זו. לידה בדרך נס קורית אצל האנשים המופיעים בראשיתו של עולם, אצל יצורי העונג, יצורי גיהנום, יצורי הברדו, ויצורי עונג למחצה. זוהי גם אחת מצורות הלידה של חיות. דוגמה ללידה מביצה בין בני האדם היא זו של סגה, אשה בעלת נדרי חיים בזמנו של הבודהה. היא נתנה מספר רב של ביצים, ומביצים אלו יצאו בנים רבים.

התיאור הנ"ל מתאר את אופן המחשבה של אדם בשעה שהוא חווה את השאיפה ה"כוזבת" להארה. הוא מתייחס הן לשאיפה שבמשאלה והן לשאיפה של עשייה. הוא חל בעיקר על השאיפה כפי שהיא נחווית בדרך הצבירה ובדרך ההכנה.

כדי שהשאיפה להארה תהיה שלמה, על כל מאפייניה, אין זה די פשוט לשאוף להוביל את כל היצורים האחרים להארה. עליך לשאוף להשיג מצב זה גם עבור עצמך. זוהי בדיוק הסיבה מדוע מאַטְרָיָה קבע שהשאיפה להארה הריהי "שאיפה להשיג כליל הארה למען כל הבריאה". החלק האומר "למען כל הבריאה" מתכוון לציין שעליך להוביל יצורים אחרים לנירוונה, בעוד אשר החלק שאומר "שאיפה להשיג כליל הארה" מתכוון שעליך לשאוף להשיג הארה בעצמך.

לורד בודהה רוצה שנבין שהשאיפה להארה חייבת לטבול בתוך ראייה נכונה שבה אדם תופס שלשום דבר אין קיום עצמי. זוהי הסיבה שהוא אומר שעלינו לפתח שאיפה להארה אשר בה אנו מתכוונים להוליך את כל המון היצורים אשר אין שיעור למספרם אל הנירוונה שמעבר לשתי הקיצונויות, ואשר בה בעת אנו מבינים כי אף אם נצליח להביאם לנירוונה מלאה, לא יהיה בנמצא אף יצור חי שהשיג זאת, ואשר הוא קיים באופן אולטימטיבי.

המונח הטיבטי ל"נירוונה" פירושו "לעבור אל מעבר לצער". ה"צער" המוזכר כאן מתייחס לצירוף של קארמה ונגעים רוחניים, וכן לסבל. הנירוונה שאליה אתם שואפים להביא את כל היצורים מתייחסת אם כן למצב שבו הם חומקים מן הצירוף של קארמה ומחשבות נגועות, ועמם גם כל סבל: פירושה הוא לעבור אל מעבר לאלו. זוהי הסיבה מדוע השימוש בפועל זה שהוא יוצא דופן בטיבטית מתייחס לא רק לנירוונה, אלא גם לעשייה של הבאת מישור לנירוונה. טקסט המקור כאן מתכוון להמחיש שגם יצורים רגילים ייתכן שיהיה להם דבר מה הדומה לשאיפה האולטימטיבית להארה. הוא גם מצביע על קיומה של השאיפה האולטימטיבית להארה, שהיא נחלתם של אֶרִיות בלבד.

בנקודה זו בביאורו מציג מאסטר קמלשילה מידה רבה של הסבר הנוגע בראייה נכונה של המציאות. הוא עושה זאת משום הבנתו שרקע זה הוא חשוב להבנה נכונה של יתר טקסט המקור, שניתן כולו תוך התייחסות לראייה נכונה של ריקות. אילו עשיתי זאת גם אני בביאורי זה, חוששני שהסבר זה היה הופך לארוך מידי עבור הקורא, ולכן אכסה כמה מנקודות אלו כעת, וזאת רק באופן המתומצת ביותר, לתת לכם את הטעם.

כל אחד ואחד מן האובייקטים הקיימים, בין אם הוא שייך לצד הנגוע של הקיום או לצד הטהור, קיומו נקבע אך ורק באמצעות מושגים. אם ננסה לנתח באמצעות היגיון הבוחן את קיומו של האובייקט במובן אולטימטיבי, הרי שאין אובייקט אשר יעמוד בנייתו שכזה, ולא נצליח לאתר את הדבר אשר לו ניתנה התווית. ומאחר שהדבר שאנו מפריכים את קיומו קל יותר להפרכה אם נוכל תחילה לזהותו היטב, אדבר תחילה מעט אודות מהו דבר זה שאנו מפריכים.

באופן כללי נוכל לומר שישנן עמדות שונות באשר למהותו של האובייקט שאת קיומו אנו מפריכים. אלא שכאן אתן אך ורק הסבר התואם את אסכולת המסקנה (Prasangika) שבאסכולת דרך האמצע (Madhyamika). ישנה סוּטְרָה האומרת: "כל אלו נקבעים באמצעות מושגים". הביאור לארבע מאות¹³ מכיל אף הוא שורות כגון זו האומרת: "הקיום עצמו יכול להתקיים אך ורק בשל קיומם של מושגים, ו...". האדון¹⁴, בספרו הארת המחשבה הנכונה אומר גם הוא ש"שורות אלו [מן הסוּטְרָה] מתארות כיצד כל הדברים הקיימים נקבעים בכוחם של מושגים; ואנו פוגשים הסברים רבים אחרים שכל האובייקטים

¹³ טקסט ידוע של מאסטר אַרְיָנוּוֹה על דרך האמצע.

¹⁴ הכוונה לג'ה צונגקפה, והטקסט המוזכר הינו טקסט מפורסם על ריקות.

הקיימים פשוט מקבלים את כינויים באמצעות המושגים שלנו, וקיומם נקבע אך ורק מכוחם של מושגים אלו."

ישנה מטפורה המשמשת לתאר כיצד כל הדברים הקיימים מקבלים תוויות באמצעות המושגים שלנו. אם תשים חתיכת חבל שעליו דוגמת פסים באיזו פינה חשוכה, יש אנשים שיקבלו את הרושם כי זהו נחש. האמת היא שאין בחבל מאומה מן הנחש: לא בחבל כשלם, ואף לא באף אחד מחלקיו. למרות זאת, אותו אדם תופס את החבל כנחש, ונחש זה הוא דוגמה לדבר שמופיע כדבר המתוייג באמצעות מושג.

באופן דומה, המצבורים של החלקים המרכיבים אותנו משמשים כבסיס עבורנו לקבלת הרושם "זה אני". למעשה לא קיים במצבורים אלו דבר, בין בשלמותם, או בהמשכותם לאורך זמן, או ברכיביהם השונים, שאותו נוכל לאתר בתור מה שהוא ייצוג בפועל של "אני". בה בעת גם אין דבר אחר כולשהו, דבר שהוא בטבעו נפרד ממצבורים אלו של חלקינו השונים, שאותו נוכל להחשיב כייצוג של "אני". מכיוון שכך, "אני" זה הוא אך ורק תווית שאנו נותנים למיצבורי החלקים שמרכיבים אותנו; אין שם דבר הקיים מצידו הוא.

כך גם עולה מ **מחרוזת אבני החן**¹⁵ של האַרְנֵה [נגר'ונה]:

האדם איננו יסוד האדמה,
או זה של המים, האש, האוויר,
לא זה של מרחב, וגם לא תודעה,
וגם אין הוא הסך הכול של כולם;
אך האם יש אדם שמאלו נפרד?

בבית זה, החלק שמדבר על כך ש"איננו יסוד האדמה" ועד ל"גם לא תודעה" מתכוון להפריך את האפשרות למצוא את טיבעו העצמי של האדם באחד מששת היסודות המרכיבים את הישות, כשכל אחד מאלו נלקח לחוד. המילים "אין הוא הסך הכל של כולם" באות להכחיש שניתן למצוא את טבעו העצמי באוסף של כל חלקיו, כשהם נלקחים כשלם. השורה האחרונה של הבית מכחישה את קיומו של טבע עצמי שכזה שהוא נפרד מאותם היסודות.

כיצד אם כן נוכל לבסס את קיומה של הישות (שכמוה כאן כאדם)? אותה היצירה גם אומרת:

מאחר שמאגד הוא את כל השישה,
אין האדם קיים כמות שהוא,
וכך כל אחד מאותם היסודות,
וכן גם הסך הכל של כולם -
אינם קיימים בעצמם.

לאור ההנמקה שלעיל, הישות איננה אלא תווית הניתנת לששת היסודות המרכיבים אותה – ואין לה קיום אמיתי.

וכך גם אין אף אחד מאותם היסודות שקיים באמת, שכן אף הם אינם אלא תוויות הניתנות לאוסף חלקיהם הם. אותו ההיגיון ניתן ליישם למצבורי החלקים המרכיבים את האדם, וכן לגבי כל שאר התופעות: לגבי כל אחד מהם נוכל לומר שמושם שהם תוויות הניתנות לאוסף של חלקים, אין הם קיימים באמת. המצבור הפיזי שלי [גופי] הינו תווית שניתנה לחמשת גפיי העיקריים וכו'; גפיים אלו מצדם הינם תוויות שניתנו לאוסף חלקיהם הם [כגון: "יד" היא תווית לאוסף האצבעות וגוף כף היד], ואף חלקיהם של אלו, גוף כף היד והאצבעות, גם הם תוויות שניתנו לאוסף של חלקיהם הם.

קומקום הוא תווית הניתנת לבסיסו וזרובותו וחלקים אחרים; הבסיס, הזרובות והשאר הינם תוויות הניתנות לאוסף חלקיהם; וכך הלאה – אותו המבנה חל על כל האובייקטים הפיזיים. גם דברים מנטאליים הנם תוויות הניתנות לאוסף של אירועים מנטאליים של רגעים הבאים בזה אחר זה, ובאמצעות האובייקטים שעליהם הם פועלים וכו'. אפילו תופעות שאינן נגרמות [כגון מרחב או ריקות] הינן תוויות הניתנות לבסיסיהן, בהתאמה, אשר מקבלים תוויות אלו. כל זה כיסיתי בעבר, בחיבורים אחרים.

¹⁵ *Ratnavali*, טקסט ידוע של מאסטר נגר'ונה.

ומכאן גם שאין אף דבר אחד המופיע באופן בלתי תלוי, או שאיננו תווית הניתנת לקיום מותנה. נוכל לומר שאנו גובלים בדבר שאותו אנו מנסים להפריך, בשעה שדבר מה נראה לנו כקיים באופן שהוא בלתי תלוי בתווית שבה אנו מכנים אותו. ולכן גם נאמר בטקסט **חוכמת השורש**¹⁶:

מאחר שדבר איננו מופיע
באופן בלתי תלוי,
לכן אין כלל דבר בנמצא
אשר איננו ריק.

בקצרה, ככל שנחפש את הישות שמכונה על ידנו בתווית "אני", לא נצליח למוצאה; למרות זאת, דבר זה מתפקד באופן קונבציונלי ותקף, במובן של אשליה או מקסם. וזה נכון לגבי כל תופעה שהיא. וכך טוענת [הסוטר] **הקצרה** [על שלמות החוכמה]:

דע כי כל היצורים החיים כמוהם כאותו "אני",
ודע כי כל התופעות כמותן כיצורים החיים.

והסוטר **מלך הריכוז**¹⁷ אומרת גם היא:

את אשר הצלחת להבין אודות ה "אני",
עליך ליישם גם ביחס לכל הדברים.

כל זה חל גם על תופעות כגון נתינה וכו', הן קיימות אך ורק באמצעות מתן כינוי של מושג; ומתוך מחשבה לעזור לנו לתפוס דברים אלו כריקים מכל טבע עצמי, אמר הבודהה דברים כגון: "בצע את נתינתך בלי לשהות בדברים"¹⁸.

וזה הדבר החשוב ביותר שעלינו להבין: כל עוד אנו כבולים בשלשלאות של אחיזה בדברים כקיימים מצד עצמם, וכל עוד טרם קלטנו את המשמעות של ריקות, לעולם לא נוכל להשיג שחרור, אפילו אילו הופיע הבודהה בעצמו וניסה להוליך אותנו לשם. כל זה נתמך בדבריו של נגרג'ונה:

למי שאינם מבינים ריקות
החופש כלל אינו אפשרי;
בבורותם יאלצו לשוב ולסוב
בכלא של ששת סוגי הלידות.

וגם מאסטר אריידווה אמר ש "אין חופש למי שאחוזים בדברים". וישנן ציטטות רבות מעין זו.

ומדוע זה כך, סובהוטי? משום שאילו היה אותו בודהיסטווה תופס בליבו את אותו היצור כיצור חי, הרי שכלל לא היינו יכולים לקרוא לו בשם "בודהיסטווה".

וכאן אנו חוזרים למקום שעזבנו בטקסט המקור. אדם עשוי לשאול: **ומדוע זה כך?** מה יכולה להיות הסיבה לטענה שעלינו לפתח את השאיפה להארה תוך שאנו מבינים שאין כלל בנמצא יצור הקיים באמת שמשגיג אותה? לורד בודהה קורא תחילה ל**סובהוטי** בשמו, ואחר כך מסביר מדוע **לא היינו יכולים לקרוא** לשום בודהיסטווה "**בודהיסטווה** שהבין את המשמעות של העדר טבע עצמי", **אילו היה אותו בודהיסטווה תופס בליבו את אותו היצור כיצור חי הקיים באמת.**

¹⁶ הכוונה ל- *Mulaprajna*, טקסט על חוכמה של אריה נגרג'ונה, אשר מהווה בסיס לביאורו של מאסטר צ'נדרקירטי על דרך האמצע.

¹⁷ שם הסוטר בנסקריט *Samadhiraja Sutra*.

¹⁸ "לשהות בדברים" הוא ביטוי חוזר בסוטר ובביאור שלפנינו, שפירושו להאמין או לתפוס דברים כקיימים מצדם הם.

קורס ACI מס' 6: הסוּטְרָה של להב היהלום

לקט 3: ריקות והגופים של הבודהה

הקטעים הבאים נלקחו מתוך הסוּטְרָה של להב היהלום, שנאמרה על ידי לורד בודהה (500 לפני הספירה) ומתוך ביאור בשם אור על הדרך לחופש, שנכתב על ידי Choney Lama Drakpa Shedrup (1675-1748) מהמנזר הטיבטי של Sera Mey. הטקסט המקורי מתוך הסוּטְרָה של הבודהה כלול בדפוס בולט בגוף הביאור.

ומדוע זה כך? הו, סובהוטי, אותו בודהיסטווה שנתינתו אינה שוהה, סובהוטי, לא יהיה זה קל לאמוד את מידת החסד שהוא צובר על ידי אותה הנתינה.

אמנם נכון הוא שאדם הכבול למציאות הכוזבת [כלומר, נאחו בקיום עצמי], יכול לצבור מצבורים גדולים של חסד כתוצאה מנתינה וכו', אלא שאדם שהשתחרר מכבלי האחיזה במציאות הכוזבת, צובר באמצעות הנתינה וכו' מצבורי חסד אשר לבטח עולים בהרבה על קודמו. וכדי להדגיש נקודה זו הבודהה אומר: ומדוע זה כך? הו, סובהוטי, אותו בודהיסטווה שנתינתו אינה שוהה, סובהוטי, לא יהיה זה קל לאמוד את מידת גבולות החסד שהוא צובר על ידי אותה הנתינה. למעשה, יהיה זה קשה למדי למדדה.

הו, סובהוטי! מה דעתך? האם יהיה זה קל לאמוד את מידת המרחב שממזרח לנו?

וסובהוטי ענה בייראת כבוד:

הו, המבורך, לא יהיה זה קל כלל ועיקר.

והמבורך המשיך ושאל:

ובדומה לכך, האם יהיה זה קל לאמוד את מידת המרחב בכל אחד מן הכיוונים הראשיים שמדרום לנו, ממערב לנו, או מצפון לנו, או מעלינו, או מתחתינו, או בכל אחד מן הכיוונים האחרים? האם יהיה זה קל לאמוד את מידת המרחב בכל אחד מעשרת הכיוונים מן המקום בו אנו נמצאים?

וסובהוטי ענה בייראת כבוד:

הו, המבורך, לא יהיה זה קל כלל ועיקר.

והמבורך המשיך ואמר:

הו, סובהוטי! בדומה לכך, לא יהיה זה קל לאמוד את מידתו של מצבור החסד שצובר הבודהיסטווה בעת שהוא נותן נתינה שאיננה שוהה.

טקסט המקור כאן מציג לפנינו דוגמה. אין זה דבר קל לאמוד את מידת המרחב אשר ממזרח לנו או בשאר עשרת הכיוונים המשתרעים מאתנו והלאה. ואז הבודהה מסכם את הנקודה שבדוגמה זו במלים הפותחות ב: הו, סובהוטי! בדומה לכך ...

הו, סובהוטי! מה דעתך? האם עלינו לראות אדם כמי שהגיע לכך רק משום שיש בגופו סימנים נשגבים?

וסובהוטי ענה תוך יראת כבוד:

לא ולא, המבורך! לא נוכל לראות אדם כמי שהגיע לכך רק משום שיש בגופו סימנים נשגבים. ומדוע לא? משום שבשעה שמי שהגיע לכך תאר בעצמו את הסימנים הנשגבים של מי שהגיעו לכך, הוא גם טען שהם כלל לא קיימים.

ומשכך דיבר, פנה המבורך אל הנזיר הזוטר סובהוטי ואמר:

החסד הנצבר כתוצאה מנתינה והשאר מביא לנו את הגוף הפיזי של הבודה, וגוף זה מעוטר בסימנים השונים. המילים "הו, סובהוטי! מה דעתך?" פירושו: "הו, סובהוטי! הפנה את מחשבתך לנושא זה, וחשוב כיצד יכול דבר זה להיות – הרהר אודותיו."

אזי שואל הבודה את סובהוטי: "נניח לרגע שיש בגופו של מישהו סימנים נשגבים¹⁹, או שני הגופים של מי שהגיע לכך. האם זה בפני עצמו מחייב אותנו לראות אדם זה, כלומר להניח שהוא מי שהגיע לכך? מה דעתך?"

סובהוטי עונה לבודה במלים הפותחות ב: "לא ולא, המבורך! לא נוכל לראות...". בנקודה זו עלינו לעשות הבחנה קלה. אל לו לאדם להסיק בהכרח את המסקנה כי מישהו הוא מי שהגיע לכך רק משום שיש בגופו סימנים נשגבים. "ומדוע לא?" אומר סובהוטי. הוא עונה בעצמו באמרו: "משום שבשעה שמי שהגיע לכך תאר בעצמו את הסימנים הנשגבים של מי שהגיעו לכך, הוא גם טען שהם קיימים באופן כוזב, כמו אשליה. סימנים מעין אלו הקיימים באופן אולטימטיבי, הם כלל לא קיימים."

הו, סובהוטי! מה דעתך? הסימנים הנשגבים הם עצמם כוזבים. במידה שאין הם כלל קיימים, הרי שהסימנים הנשגבים הם בלתי כוזבים. כך גם יש לראות את מי שהגיע לכך: כמי שאין לו כל סימנים, כל סימנים שהם.

כך אמר, ואז פנה הנזיר הזוטר סובהוטי אל המבורך ואמר:

הסימנים שעל גופו הפיזי של הבודה הם כמו תמונה המצוירת על פיסת נייר. אין הם הדבר האמיתי – הם קיימים באופן כוזב, כדברים המתרחשים בשעה שנאספו כל הסיבות לקיומם. אין הם קיימים כמשהו בעל טבע ממשי. כדי לציין נקודה זו, אומר לורד בודהה לסובהוטי: במידה שהסימנים הנשגבים קיימים, הרי שהם כוזבים.

יתכן שתשאל: "למה הכוונה כשאומרים "כוזבים"? הסימנים הנשגבים הם גם בלתי כוזבים, והם ממשיים, אך רק במידה שאין הם כלל קיימים באמת. כך גם יש לראות את מי שהגיע לכך: כמי שאין לו כל סימנים, כל סימנים שהם המעידים על טבעו."

חלק זה עוזר למנוע בעדנו מליפול לאחת משתי הקיצוניות. הגוף הפיזי של הבודה, על סימניו השונים, אמנם קיים – אלא שהוא קיים באופן שהוא כוזב, באופן שהוא שגוי וריק – ועובדה זו מונעת בעדנו מליפול לקיצוניות של הכחשת קיומו של דבר אשר בעצם קיים.

אלא שהטקסט גם מציין שאין שום סימנים, שום סימנים המציינים טבע מסויים, ואשר קיימים באמת. עובדה זו מונעת אותנו מן הקיצוניות של קביעת קיומו של דבר שאיננו קיים באמת. הראשון מבין שני אלו [הסימנים] מתייחס לגוף הפיזי של הבודה. השני מתייחס לגוף הדהרמי, ובעיקר לגוף התמצית.²⁰

¹⁹ על פי המסורת גוף המופע הראשי של הבודה מצוין בסימנים נשגבים, שבהם 32 סימנים ראשיים ו-80 סימנים משניים.
²⁰ דיון מפורט יותר על שתי הקיצוניות מופיע בלקט מס' 9.

קורס ACI מס' 6: הסוּטְרָה של להב היהלום

לקט 4: עתידה של תורת הבודהה

הקטעים הבאים נלקחו מתוך הסוּטְרָה של להב היהלום, שנאמרה על ידי לורד בודהה (500 לפני הספירה) ומתוך ביאור בשם אור על הדרך לחופש, שנכתב על ידי Choney Lama Drakpa Shedrup (1675-1748) מהמנזר הטיבטי של Sera Mey. הטקסט המקורי מתוך הסוּטְרָה של הבודהה כלול בדפוס בולט בגוף הביאור.

הו, המבורך! מה יקרה בעתיד, בשנים של חמש המאות האחרונות, בשעה שיתקרב חורבנה הסופי של הדהרמה? כיצד יוכלו אז הבריות לתפוס לאשורם את משמעותם של ההסברים הניתנים בסוטרות כגון זו שכאן?

וכך ענה המבורך:

הו סובהוטי! אל לך לשאול: "מה יקרה בעתיד, בשנים של חמש המאות האחרונות, בשעה שיתקרב חורבנה הסופי של הדהרמה? כיצד יוכלו אז הבריות לתפוס לאשורם את משמעותם של ההסברים הניתנים בסוטרות כגון זו שכאן?"

האם ימצאו בעתיד בריות אשר יאמינו, או ימצאו ענין בסוטרות כגון זו שכאן, אשר מסבירות את גוף הדהרמה והגוף הפיזי של הבודהה? סובהוטי שואל את השאלה המתחילה ב-הו, המבורך! מה יקרה בעתיד, בשנים של חמש המאות האחרונות, בשעה שיתקרב חורבנה הסופי של הדהרמה?

בתשובתו ענה המבורך: "הו סובהוטי! אל לך לשאול שאלה זו ששאלת". מה שהוא מתכוון לומר כאן הוא שאל לו לסובהוטי להתעסק בספק ולהתפלל האם יהיו אנשים כאלו בעתיד; אלמלא היה לו ספק שכזה, הרי שכלל לא היה שואל את השאלה.

שכן, סובהוטי, בעתיד, בשנים של חמש המאות האחרונות, בשעה שיתקרב חורבנה הסופי של הדהרמה, יופיעו בודהיסטויות, ישויות גדולות, השומרים על מוסריותם, בעלי סגולות נעלות, ובעלי חוכמה.

הו, סובהוטי! בודהיסטויות אלו, ישויות גדולות אלו, לא יהיו כאלה שחלקו כבוד לבודהה אחד בלבד, או שצברו חסד רב עם בודהה אחד בלבד. הו סובהוטי! הבודהיסטויות, הישויות הגדולות אשר יופיעו אז יהיו כאלה שחלקו כבוד להרבה מאות אלפים של בודהות, שצברו חסד לרוב עם הרבה מאות אלפים של בודהות.

הו, סובהוטי, אומר הטקסט, בעתיד, גם כאשר יתקרב חורבנה הסופי של הדהרמה, יופיעו בודהיסטויות, ישויות גדולות, השומרים על מוסריותם, אותה צורה יוצאת דופן של אימון, ואשר הם בעלי סגולה נעלה שמהותה האימון היוצא דופן בריכוז, ושהם בעלי האימון היוצא דופן של חוכמה.

בודהיסטויות אלו, ישויות גדולות אלו, לא יהיו כאלה שחלקו כבוד לבודהה אחד בלבד, או שצברו חסד רב עם בודהה אחד בלבד. במקום זאת, יהיו הם כאלה שחלקו כבוד להרבה מאות אלפים של בודהות, שצברו חסד לרוב עם הרבה מאות אלפים של בודהות. עובדה זו, אומר המבורך, היא דבר מה שאני יכול לתפוס ברגע זה.

מאסטר קמלשילה מסביר את הביטוי השנים של חמש המאות האחרונות כדלקמן:

"חמש מאות" כאן מתכוון לקבוצה של תקופות של חמש מאות שנה; זה מתייחס לאימרה הידועה ש"תורת של המבורך תישאר למשך חמש פעמים חמש מאות."

ובתור שכזו, הביטוי "חמש פעמים חמש מאות" מתייחס למשך הזמן שבו תשאר התורה בעולם: 2,500 שנה.

ביחס לשאלה עד מתי תאריך ימים תורתו של הבודהה בעולמנו? הרי שישנם מספר הסברים שונים בסותרות השונות ובביאורים עליהן. אלו אומרים שתורתו של הבודהה תשאר בעולמנו אלף שנה, או אלפיים שנה, או אלפיים חמש מאות שנה, או חמש מאות שנה. אלא שאם נבחן את כוונתן של ההערכות השונות, הרי שאין כל סתירה ביניהן.

הסיבה לכך שאין ביניהן כל סתירה היא שבכמה מחיבורים אלו יש התייחסות לפרק הזמן שבו אנשים עדיין מגיעים להישגים, או שהם עדיין מתרגלים. חיבורים אחרים מתייחסים לפרק הזמן שבו הכתבים הפיזיים עצמם עדיין נמצאים בעולם. ולבסוף, עוד אחרים נראה שמתייחסים לארצם של בעלי הישגים [הודו].

ישנן דוגמאות רבות לסוג הבודהיסטיות המוזכרים בטקסט. בארצם של בעלי הישגים חיו "ששת היהלומים"²¹ שביבשת הדזמבו²² ואחרים כמותם. בטיבט חיו ישויות נעלות כגון סְקִיָּה פְּנְדִיטָה, בוטון רִינְפוֹצ'ה, או שלושת האדונים – האב ושני בניו²³.

הו, סובהוטי! נניח שאדם מסוים מפתח, ולו אף לרגע, תובנה ואמונה במילים שהוראתן דומה לאלו שבסוטרות זו. הו, סובהוטי! מי שהגיע לכך מכיר איש זה. הו, סובהוטי! מי שהגיע לכך יכול לראותו. הו, סובהוטי! אדם זה יצר ואסף היטב אל קרבו מצבור עצום של חסד, אשר אין כל שיעור למידתו.

נניח, אומר הטקסט, שאדם מסוים באותם ימים שיבואו ילמד ואחר כך יהגה במילים שהוראתן דומה לאלו שבסוטרות זו; כלומר בחיבור המלמד את שלמות החוכמה. ונניח גם שזה יביא לכך שהוא יפתח, ולו אף לרגע, תחושה של הערצה ללימוד זה – שלא לדבר על תחושה מתמידה של אמונה כלפי לימוד זה. מרגע זה ואילך, מי שהגיע לכך מכיר איש זה, יכול לראותו, ויודע שאדם זה יצר ואסף היטב אל קרבו מצבור עצום של חסד, אשר אין כל שיעור למידתו. הוא "מכיר" את מחשבותיו ו"רואה" את צורתו וכו'.

ומדוע זה כך? הו סובהוטי! בודהיסטיות אלו, ישויות גדולות אלו, אינם תופסים דבר כבעל עצמיות, אינם תופסים דבר כיצור חי, אינם תופסים דברים כחיים, ואף אינם תופסים דברים כישויות.

ניתן לשאול מדוע, מהי הסיבה לכך? משום שבודהיסטיות אלו אינם תופסים בעליל דבר כבעל עצמיות, אינם תופסים דבר כיצור חי, אינם תופסים דברים כחיים, ואף אינם תופסים דברים כישויות. השימוש כאן במילים "עצמיות" ו"ישות" או "ישויות" וכו' הוא כפי שהסברתי קודם. מאסטר קמלשילה בנקודה זו אומר:

הביטוי "לתפוס דבר מה כבעל עצמיות" פירושו לחשוב על "אני", או להיות אחוז בכך שה"עצמי" קיים. "לתפוס דבר מה כיצור חי" פירושו להיות אחוז בכך שדברים השייכים לעצמי קיימים. "לתפוס דברים כחיים" פירושו להמשיך ולהיאחז באותו "עצמי" שקודם, אלא שזה לאורך כל משך חייהם של אותם דברים. "לתפוס דברים כישויות"²⁴ פירושו להיות אחוז בדעה כי אלו הנולדים שוב ושוב אמנם נולדים.

מכאן שהמשמעות של היאחזות בדבר מה כשייך ל"עצמי" שונה מעט לעומת זו שבאה קודם.

כאשר הטקסט אומר שאותם בודהיסטיות אינם תופסים את הדברים באמצעות חשיבה מושגית גסה זו, הוא מתייחס ספציפית לאותן הזדמנויות שבהן הוא משיג את ההעדר של טבע עצמי.

²¹ הכוונה ל Nagarjuna, Aryadeva, Asanga, Vasubhandu, Dignaga, Dharmakirti שחיו בהודו הקדומה באלף הראשון לספירה.

²² יבשת הדזמבו היא אחת מארבע יבשות עיקריות המקיפות את הר מרו, בקוסמולוגיה הבודהיסטית. עולמנו אנו נחשב כחלק מיבשת דומבו.

²³ הכוונה לג'ה צונגקהפ ושני בניו הרוחניים: קדרופ ג'ה וגייילצב ג'ה.

²⁴ המלה בטיבטית היא Kang zag, ומתורגמת לאנגלית כ Person. "ישות" או "ישויות" בהקשר זה מתייחס לכל יצור חי, לאו דוקא בן-אדם, ועל פי הפירוש שלפנינו, במקרה זה הכוונה היא לאותו היצור לאורך כל שלשלת גילגולי חייו.

הו סובהוטי! אותם הבודהיסטות, הישויות הגדולות, גם אינם תופסים את הדבר כדבר, וכן אינם תופסים אותו כמשהו שאיננו דבר. כמו כן אין הם תופסים את התפיסה כתפיסה, או כמה שאיננו תפיסה.

ומדוע זה כך? הו סובהוטי! אילו היו אותם הבודהיסטות, הישויות הגדולות, תופסים דבר כדבר, אזי הם היו גם נאחזים בדברים כבעלי עצמיות, היו נאחזים בדברים כיצורים חיים, היו נאחזים בדברים כחיים, היו נאחזים בדברים כישויות.

גם אילו היו הם תופסים דבר כמה שאיננו דבר, גם אז היו הם נאחזים במשהו כבעל עצמיות, היו נאחזים במשהו כיצור חי, היו נאחזים במשהו כחי, היו נאחזים במשהו כישות.

הטקסט אומר: "לא רק שאין ישויות אלו מחזיקות באמונה שהדברים הם אמיתיים, אלא שהם גם אינם תופסים את הצורה הפיזית וכו' של הדבר כדבר שהוא אמיתי באופן נומינאלי. וכן אינם תופסים אותו כמשהו שהם מאמינים שאיננו דבר."

מנקודת מבט אחרת ניתן גם לפרש את הקטע כדלקמן. הגוף הפיזי ודברים מעין אלו הינם אובייקטים כוזבים, ואובייקטים כוזבים אינם משהו שהוא אמיתי. בודהיסטות אלו נמנעים אפילו מהתפיסה שבה אדם מאמין שעובדה זו עצמה היא משהו אמיתי. אילו היה אדם אכן מחזיק בתפיסה שכזו, הרי שהיו מתעוררות בעיות מסוימות – וזה מסביר את החשיבות של שני הקטעים הבאים שבטקסט המקור, זה שטוען: "אילו היו אותם הבודהיסטות, הישויות הגדולות, תופסים דבר כדבר" וכך הלאה; וזה האחר הפותח במילים: "גם אילו היו הם תופסים דבר כמה שאיננו דבר" ואשר יש לו עצמיות.

קורס ACI מס' 6: הסוּטְרָה של להב היהלום

לקט 5: ריקות וקארמה

הקטעים הבאים נלקחו מתוך הסוּטְרָה של להב היהלום, שנאמרה על ידי לורד בודהה (500 לפני הספירה) ומתוך ביאור בשם אור על הדרך לחופש, שנכתב על ידי Choney Lama Drakpa Shedrup (1675-1748) מהמנזר הטיבטי של Sera Mey. הטקסט המקורי מתוך הסוּטְרָה של הבודהה כלול בדפוס בולט בגוף הביאור.

ושוב דיבר המבורך:

הו סובהוטי! מה דעתך? אילו קם אחד מבני המסורה או בנות המסורה ונטל את כל הפלנטות שבעולם גדול זה, עולם של אלף אלפי אלפים של פלנטות, וכיסה אותם היטב בכל שבעת סוגי האוצרות היקרים, והגיש אותם כמינחה. האם לא ירבו עד מאד מצבורי החסד אשר בן זה או בת זו היו צוברים בשל כך?

בחלק זה של הסוּטְרָה מנסה לורד בודהה להמחיש לנו עובדה מסוימת. בחלקים שקדמו לו, דיברנו על האקט של להגיע להארה, על לימוד הדהרמה וכו'. אף אחד מאלו, וגם לא שום אובייקט אחר בייקום, אינם קיימים באופן מוחלט. אך הם קיימים באופן נומינאלי. לכן חייבים אנו להודות שכל מי שמבצע אקט של נתינה צובר בשל כך חסד רב. אלא שכל מי שפועל ללמוד, להרהר, או להגות בלימוד שלפנינו צובר חסד עצום מזה לאין ערוך.

על מנת להביע נקודה זו שואל המבורך את סובהוטי את השאלה הפותחת ב-"מה דעתך? אילו קם אחד מבני המסורה או בנות המסורה ונטל את כל הפלנטות שבעולם גדול זה, עולם של אלף אלפי אלפים של פלנטות...." המערכת המוזכרת כאן מתוארת ב [אוצר החוכמה הגבוהה, ה ²⁵Abhidharmakosha] כדלקמן:

אלף שהם מערכת בסיסית,
עם ארבע יבשות, חמה ולבנה,
עם הר אצילי, אלים ארציים,
ואלף עולמות טהורים.
אלף כאלו – מערכת ביניים
של עולמות מסדר שני.
אלף כאלו הלוא הם מהווים
מערכת מסדר שלישי.

הבודהה ממשיך באמרו: נניח ש"כיסה אותם היטב בכל שבעת סוגי האוצרות היקרים: זהב, כסף, בדולח, אבן תכלת",²⁶ תמצית אבני החן [ברקת]²⁷, אבן ה-karketana, ופנינים בצבע שני. ונניח שאז הוא הגיש אותם כמינחה. האם לא ירבו עד מאד מצבורי החסד החסד אשר בן זה או בת זו היו צוברים בשל נתינת מנחה שכזו?"

וסובהוטי ענה ביראת כבוד:

הו, המבורך! רבים הם יהיו. הו, מי שהגיע לעונג²⁸ – אמנם יהיו הם רבים. רבים עד מאד מצבורי החסד אשר בן זה או בת זו היו צוברים בשל כך. ומדוע זה כך? הו, המבורך! אותם

²⁵ אוצר החוכמה הגבוהה הוא מן העתיקים והנודעים שבכל הכתבים הבודהיסטיים, מקובל על כל הזרמים, והוא קובץ של כתבים קדומים עוד יותר שקובץ על ידי Master Vasubhandu.

²⁶ שם עברי ל-lapis.

²⁷ שם עברי ל-emerald.

²⁸ "מי שהגיע לעונג" הינו כינוי נוסף לבודהה. בסנסקריט "Sugata".

המצבורים של החסד הינם מצבורים אשר כלל אינם קיימים; ומשום כך יכולים מי שהגיעו לכך לדבר על "מצבורי חסד גדולים, מצבורי חסד גדולים".

וסובהוטי ענה בתגובה:

רבים הם יהיו, אותם מצבורי החסד – ומצבורי חסד גדולים אלו הלא הם מצבורי חסד שאת קיומם נוכל לקבוע רק בשם, רק באופן שבו קיימים חלום או אשלייה: אותם המצבורים של החסד הינם מצבורים אשר כלל בלתי אפשרי הוא שיהיו קיימים כמצבורים הקיימים באופן מוחלט. לכן מי שהגיעו לכך מדברים באופן נומינאלי על "מצבורי חסד גדולים, מצבורי חסד גדולים" – על ידי שהם מכנים אותם בשם.

קטע זה בא להמחיש מספר נקודות. אותם מעשים שחורים ולבנים שפעלת בעבר, ואלו שעתה עומד לפעול בעתיד, טיבם הוא כזה שאלה מן העבר כבר פסקו, ואלה של העתיד טרם באו. ולכן הם אינם קיימים. אלא שמוטל עלינו להסכים שהם קיימים באופן כללי. כמו כן חייבים אנו להסכים שהם קשורים לזרם התודעה של האדם שמבצע אותם, ושהם מייצרים, בהתאם, תוצאות עבור אותו אדם. שאלות קשות אלו ואחרות מוזכרות במילים שלעיל.

אז אמר המבורך:

הו סובהוטי! נניח שאחד מבני המסורה או בנות המסורה היה קם ונוטל את כל הפלנטות שבעולם גדול זה, עולם של אלף אלפי אלפים של פלנטות, ומכסה אותם היטב בכל שבעת סוגי האוצרות היקרים, ומגיש אותם כמנחה. ונניח, לעומת זאת, כי מישוהו מחזיק ולו בית יחיד בן ארבע שורות מהצגה זו של הדהרמה ומסביר אותו לאחרים, ומלמד אותו היטב. כמות מצבורי החסד אשר הוא צובר בשל כך עולה לאין שיעור ומעבר לכל אומדן לעומת קודמו.

ראשית נתייחס לשימוש במילה "בית" כאן. למרות שהסוטרות בטיבטית אינה כתובה בלשון שירית, הרעיון הוא שניתן לקרוא אותה כשירה בסנסקריט. המילה "מחזיק" כאן מתייחסת ל "להחזיק בתודעה", דהיינו לזכור בעל פה. היא גם יכולה להתייחס להחזקת כרך ביד, ובשני המקרים האדם מקריא את הטקסט בקול רם.

הביטוי "מסביר אותו היטב" מבואר כהצגת המילים של הסוטרות ומתן הסבר טוב. הביטוי "מלמד אותו היטב" מבואר בתור הוראה טובה של המשמעות של הסוטרות, וזה הדבר החשוב ביותר.

נניח אם כן שאדם מחזיק את הסוטרות ועושה עמה את כל הדברים שמוזכרים כאן, במקום שיעשה את מעשה החסד האחר שמוזכר. כמות מצבורי החסד אשר הוא צובר אז בשל כך עולה לאין שיעור ומעבר לכל אומדן לעומת קודמו.

ומדוע כך הדבר? הו, סובהוטי! משום שמזה תצמח ההארה המלאה והמושלמת שאין למעלה ממנה של מי שהגיעו לכך, משמידי האויב, הבודהות המוארים לחלוטין. זה גם מה שמוליד את כל הבודהות הברוכים.

והסיבה היא כדלקמן. המעשה של מתן דהרמה למישהו הוא בעל ערך רב לאין ערוך לעומת המעשה של מתן דברים חומריים. לא רק זאת, אלא שמזה תצמח ההארה של הבודהות המוארים לחלוטין, המושגת באמצעות שלמות החוכמה: השגה של ריקות שמהווה את הנושא של טקסט זה. וכאשר זה מיושם בתירגול, הרי שזה גם מה שמוליד את כל הבודהות הברוכים.

(אין לקט קריאה המצורף לשיעור 6)

קורס ACI מס' 6: הסוּטְרָה של להב היהלום

לקט 7: ריקות והחיסול של נגעים רוחניים

הקטעים הבאים נלקחו מתוך הסוּטְרָה של להב היהלום, שנאמרה על ידי לורד בודהה (500 לפני הספירה) ומתוך ביאור בשם אור על הדרך לחופש, שנכתב על ידי Choney Lama Drakpa Shedrup (1675-1748) מהמנזר הטיבטי של Sera Mey. הטקסט המקורי מתוך הסוּטְרָה של הבודהה כלול בדפוס בולט בגוף הביאור.

הו, המבורך! אני מצהיר בזאת שאותם משמידי האויב שהגיעו לכך, ושהם בודהות מוארים לחלוטין, שוהים באותו המצב הנשגב שבו אין כל נגעים ברוחם. הו, המבורך! אני עצמי חופשי מכל תאוה ותשוקה, אני הוא משמיד האויב.

הו, המבורך! אין אני חושב לעצמי: "אני הוא משמיד האויב". הו, המבורך! אילו חשבתי בליבי, "הנה השגתי את מעמדו של משמיד האויב", אילו אכן הייתי חושב כך, אזי מי שהגיע לכך מעולם לא היה נותן לי את הנבואה, ולא יכול היה לבוא ולומר לי: "הו, סובהוטי, בן המסורה, אתה תשיג את הנשגב מבין כל המצבים אשר אין בהם כל נגע רוחני; מאחר שאינך שוהה בשום מצב שהוא, הרי שאתה שוהה במצב שאין בו כל נגע רוחני; השגת את מה שנקרא 'מצב שאין בו כל נגע רוחני'".

ואז מסביר סובהוטי: "אני הוא משמיד האויב"²⁹, וזאת באופן נומינאלי. אלא שיחד עם זאת אין אני חושב לעצמי "אני הוא משמיד האויב", תוך שאני נאחז באיזשהו קיום עצמי. אילו נאחזתי בכך באיזשהו אופן, אזי הייתי מפתח נגעים רוחניים, ואז הייתי מפסיק להיות משמיד האויב. אני הנני משמיד האויב, והמבורך נתן לי את הנבואה³⁰ הסופית; הוא בא ואמר לי: באופן נומינאלי, "הו, סובהוטי, בן המסורה, אתה תשיג את הנשגב מבין כל המצבים אשר אין בהם כל נגע רוחני"; אלא שבאופן אולטימטיבי, מאחר שאינני שוהה בשום מצב שהוא, הרי שהוא מעולם לא היה נותן לי את הנבואה, ולא יכול היה לבוא ולומר לי "הו, סובהוטי, בן המסורה, אתה תשיג את הנשגב מבין כל המצבים אשר אין בהם כל נגע רוחני". זאת משום שבאופן אולטימטיבי אין כלל בנמצא מקום לשהות בו, אין דבר שיכול לגרום למישהו לשהות שם, ואין אף אחד שיכול לשהות שם. כל זה תואם את עמדת אסכולת התוצאה³¹, האומרת כי אחיזה בקיום של ממש מכל סוג שהוא הינה נגע רוחני.

והמבורך הוסיף ושאל:

הו, סובהוטי! מה דעתך? האם יש דהרמה כלשהי אשר מי שהגיע לכך קיבל אי פעם מידי של מי שהגיע לכך, משמיד האויב, הבודהה המואר לחלוטין בשם "היוצר של האור"?

וסובהוטי ענה ביראת כבוד:

לא ולא, המבורך! אותה הדהרמה אשר מי שהגיע לכך קיבל מידי של מי שהגיע לכך, משמיד האויב, הבודהה המואר לחלוטין בשם "היוצר של האור", כלל איננה קיימת.

באופן אולטימטיבי, אם כן, אין שום הישג להשיג, אין דבר העוזר לנו להשיגו, ואף אין מי שמשגי את ההישג. יתרה מכך: נוכל לומר, באופן אולטימטיבי, שאין כל דהרמה שאדם לוקח ומתרגל. ועל מנת להמחיש נקודה זו, אומר הבודהה:

²⁹ "משמיד האויב" הוא כינוי לארטה, מי שהשמיד את האויב של נגעי הרוח.

³⁰ על פי המסורת, בשעה שהבודההיסטויה מגיע לרמה שמונה של הבודההיסטויות, מופיע הבודהה ונותן לו נבואה על מועד ומקום הגעתו להארה. זוהי "הנבואה" המוזכרת בטקסט.

³¹ זוהי הפרסנטיקה מדימיקה, האסכולה העליונה שבדרך האמצע.

הו, סובהוטי! מה דעתך? האם יש דהרמה כלשהי אשר מי שהגיע לכך, באותם הימים בעבר הרחוק, קיבל אי פעם, באופן אולטימטיבי, מידיו של מי שהגיע לכך, משמיד האויב, הבודהה המואר לחלוטין בשם "היוצר של האור"?

וסובהוטי מציע את תשובתו: לא ולא, אותה דהרמה כלל לא הייתה קיימת.

התייחסות זו אשר בה הבודהה מדבר על הבודהה ששמו "היוצר של האור", מזכירה מאורע שקרה זמן רב מאד קודם לכן. באותם הימים היה המורה נער בשם "ענן של דהרמה". בשל ברכתו של הבודהה "היוצר של האור", הוא הצליח להגיע למצב הנקרא "שליטה מעולה בדברים אשר אינם גדלים", והצליח להגיע לדרגת בודהיסטווה ברמה השמינית³². בשעה שזה קרה, בא יוצר האור ונתן לו את הנבואה הסופית באומרו: "בעתיד תהפוך אתה לבודהה הידוע כ'שק'מוני'. על מנת שזכור את חסדו של היוצר של האור בארוע זה, ארחיב בענין זה מאוחר יותר.

עלינו לדון מעט בביטוי "שליטה מעולה בדברים אשר אינם גדלים". זה מתייחס לנקודה שבה אדם חיסל את כל הנגעים הרוחניים, והשיג שליטה מלאה ושטף במדיטציה על חוכמה לא-קונצפטואלית, אשר תופסת באופן ישיר כל אחד ואחד מן האספקטים של עצם טבעם של דברים, את ריקותם מכל טבע עצמי. בתור שכאלו, כל האובייקטים המותנים בסיבות מופיעים בפני אותו אדם אך ורק כאשלייה, כריקים מכל טבע עצמי, וזאת לא רק במהלך מדיטציה עמוקה, כי אם גם בפרקי הזמן שבין המדיטציות.

בשעה שאדם משיג את השלב של "שליטה מעולה בדברים אשר אינם גדלים", הוא תופס ישירות שלכל האובייקטים אין שום קיום אמיתי. אדם תופס שהדבר אודותיו ניתנה הנבואה הסופית, אותו הדבר שהוא עומד להשיג, והשגת הארה – כל אלו – ריקים מכל קיום טבעי. ולכן לא היתה לבודהה כל אמונה שהיא שהוא מקבל איזושהי דהרמה הקיימת מצד עצמה מידיו של הבודהה "יוצר האור".

נכון הוא שבשעה שניתנת הנבואה הסופית, הבודהה שבואו מנובא עדיין אינו קיים. ונכון גם שבשעה שהוא נהפך לבודהה, האדם שקיבל את הנבואה אינו קיים יותר. אלא שבאופן נומינאלי ישנו רצף אחד, אדם יחיד הקיים מרגע מתן הנבואה ועד לרגע ההארה. קיים איזה "אני" כללי, החל על כל ה"אני" של העבר והעתיד, בשעה שאיננו מפרידים "אני" נפרד של העבר ושל העתיד. הבודהה מתייחס ל"אני" זה בשעה שהוא נותן את תחזיתו הסופית ואומר: "אתה תהפוך לבודהה זה וזה".

לדוגמה, אמנם נכון הוא שה"אני" המסוימים של חיים קודמים או חיים עתידיים, או "אני" מסוימים באיזו נקודה קודמת או עתידית בחיך, אינם אותו ה"אני" שברגע זה. יחד עם זאת, נוכל לומר שבדברים שאותו "אני" עשו או עומדים לעשות הם דברים "שאני עשיתי" או ש"אני עומדת לעשות". אותו הדבר חל על הנבואה הסופית.

אנו גם אומרים דברים כגון "אני עומד לבנות בית", או "אני עומד לעשות כובע, או בגדים, או זוג נעליים". ולמרות שבעת אמירת הדברים הבית והשאר כלל אינם קיימים, בכל זאת אנו יכולים לדבר עליהם במובן של משהו שיקרה בעתיד. והם אמנם יקרו – אף אם באופן נומינאלי בלבד; אלא שהם לא יתממשו בשל איזה טבע עצמי שיש להם. אילו היו מתממשים בזכות איזה טבע עצמי שיש להם, הרי שאותו הבית וכו' שאנו חייבים להסכים על קיומו בעת שאנו מדברים על בנייתו או עשייתו, כלל לא היה יכול להתקיים. זהו בדיוק הרעיון הבא לידי ביטוי בסוטרה שנתבקשה על ידי מְרֻפָּה, היכן שנאמר:

כל שנוצר מתוך נסיבות איננו נוצר;
אין בו הטבע של היווצרות;
כל שמותנה בנסיבות מוסבר כריק,
מי שמבין ריקות הריהו מודע.

טיעון זה ניתן גם להחיל על כל שנאמר קודם על מנת להמחיש כיצד אין לדברים כל קיום עצמי.

בנקודה מסוימת תוכל לרכוש הבנה של ממש כיצד, למרות העובדה שתוצאות נובעות מסיבות, אין הן נובעות מן הסיבות בשל איזה טבע עצמי שלהן. באותו הרגע תבין סוף סוף את האופן שבו אסכולת דרך האמצע מתארת כיצד, למרות העובדה שבדברים הם ריקים מכל קיום עצמי, הם בכל זאת עובדים

³² אדם המתרגל את המהיינה ומגיע לדרך הראייה, כלומר רואה ריקות ישירות, הופך בו בזמן לבודהיסטווה בדרגה ראשונה, מאחר שיש לו בודהיציטה אמיתית. יש 10 רמות של בודהיסטווה שאותן עליו לפתח בטרם יתפוך לבחדה מושלם, ובכל רמה הוא משכלל את אחת השלמויות.

ומתפקדים היטב. באותו הזמן תגלה גם את דרך האמצע עצמה, הדרך שבה המופע של העולם הרגיל והריקות עצמה נשואים זה לזה לבלתי הפרד.

ומדוע זה כך? הו, סובהוטי! משום שבשעה שהיה מלך קלינגקה גודע את גפיי ואת החלקים הקטנים של גופי, באותו הזמן לא נעורה בי שום תפיסה של עצמי, שום תפיסה של יצור חי, שום תפיסה של חיים ואף שום תפיסה של ישות. לא נעורה בי שום תפיסה שהיא. אלא שגם לא הייתי שרוי במצב של העדר כל תפיסה.

ומהי הסיבה לכך? **משום שבזמן קדום ביותר, בשעה שהתעורר בלבו של מלך קלינגקה החשד הזדוני שאני מקיים יחסים עם אשתו, היה הוא גודע את גפיי ואת החלקים הקטנים של גופי.** (הכוונה לאצבעות ובהונות).

באותו הזמן תירגלתי אורך רוח תוך שאני שומר בתודעתי על ההבנה של העדר קיום של ממש לכל אחד מן המרכיבים של האקט של אורך רוח. ובשעה שהתמקדתי ב"אני" שקיים באופן נומינאלי, לא נעורה בי שום תפיסה שבה החזקתי באמונה כלשהי באיזה "אני" שקיים באמת. ולכן לא החזקתי בשום תפיסה, של כל דבר שהוא, החל מ"עצמי" שקיים באמת ועד ל"ישות" שקיימת באמת.

באותו הרגע **לא נעורה בי שום תפיסה שהיא של איזה דבר שהוא שקיים באמת.** אלא שבו בזמן לא היה זה מצב שבו **הייתי שרוי במצב של העדר כל תפיסה אחרת, נומינאלית.** מה שסובהוטי אומר לנו כאן הוא כדלקמן. היתה לי המחשבה שעלי לשמור על אורך רוח; היתה לי המחשבה שעלי לקבל את הכאב ברצון, ולא לכעוס על הפגיעה שפוגעים בי. והיה לי סוג של תפיסה המאשר את ידיעתי לגבי האופן שבו אני תופס שאין אף דבר שקיים ואשר יש לו קיום של ממש.

ומדוע זה כך? הו, סובהוטי! אילו נעורה בי באותה השעה תפיסה של עצמי, הרי שהייתה עולה גם מחשבה לפגוע במישהו; אילו עלתה בי תפיסה של יצור חי, תפיסה של חיים, או תפיסה של ישות – או אז היתה נעורה בי בו בזמן גם המחשבה של פגיעה בזולת.

והרי הסיבה מדוע זה כך. **אילו נעורה בי באותו הרגע תפיסה של עצמי, איפה שאני חושב על "עצמי" כקיים באופן אולטימטיבי, או שהיתה נעורה בלבי אחת מן התפיסות האחרות שהוזכרו, או אז הייתה נעורה בי בו בזמן גם המחשבה של פגיעה בזולת; אלא שעובדה היא כי מחשבה כזו לא עלתה.**

קורס ACI מס' 6: הסוּטְרָה של להב היהלום

לקט 8: ריקות וגן עדן; ריקות וטיהור

הקטעים הבאים נלקחו מתוך הסוּטְרָה של להב היהלום, שנאמרה על ידי לורד בודהה (500 לפני הספירה) ומתוך ביאור בשם אור על הדרך לחופש, שנכתב על ידי Choney Lama Drakpa Shedrup (1675-1748) מהמנזר הטיבטי של Sera Mey. הטקסט המקורי מתוך הסוּטְרָה של הבודהה כלול בדפוס בולט בגוף הביאור.

ושוב דיבר המבורך:

הו, סובהוטי! אילו היה בא בודהיסטווה כלשהו ואומר: "אני פועל ליצור לעצמי גן עדן", אילו כך היה בא ואומר, לא היה הוא אומר אמת.

לורד בודהה מבקש לציין שעל מנת שאדם ישיג את ההארה הנזכרת לעיל, מוטל עליו או עליה תחילה ליצור את גן העדן שבו הם ישיגו הארה. על כן אומר המבורך לסובהוטי: **אילו היה בא בודהיסטווה כלשהו ואומר או חושב לעצמו – בעודו מחזיק באמונה בקיום עצמי, ותוך התייחסות לקיום אולטימטיבי, "אני פועל ליצור לעצמי גן עדן" – אמירה זו לא הייתה אמת.**

ומדוע זה כך? הו, סובהוטי! משום שמי שהגיע לכך לימד שאותם גני עדן, אלו המכונים "גני עדן", אותם מקומות שאנו יוצרים לעצמנו - כלל אינם קיימים. ומשום כך ניתן לכנותם "גני עדן".

ומדוע זה המצב? הסיבה היא שמי שהגיע לכך לימד שאותם גני עדן מושלמים, אותם מקומות שבהם אתה משיג הארה, קיימים כמו אשלייה; הם מתרחשים משום שמספר רב של גורמים וסיבות חוברים להם יחדיו. אלא שאותם מקומות שנוצרו שם במובן האולטימטיבי, אומר הבודהה, כלל אינם קיימים. אבל, מכיוון שהם אכן קיימים עבור אותו מצב של התודעה שאינו מבצע כל בדיקה או אנליזה, ניתן לכנותם באופן נומינאלי "גני עדן".

עובדה זו אינה מתייחסת אך ורק לגן העדן של הבודהה, אלא גם לכל אחד ואחד מן הדברים שאי פעם הופיעו לפנינו: הן העולם שבו חיים היצורים, והן היצורים החיים בעולם. כל אחד מאלו הינו תווית שאנו מצמידים לאוסף של חלקים: הם כולם דומים, למשל, לבית. וכולם הם כאלה שאם תלך ותפרק אותם באופן מנטאלי עד לחלקיקיהם הזעירים ביותר, תגיע לנקודה שהם אינם ולא כלום. (זהו תאור מתומצת ביותר של המשמעות עבורך).

ובשל כך, הו, סובהוטי, אותם הבודהיסטוות, הישויות הגדולות, מפתחים בליבם שאיפה מבלי שישוהו במחשבות אלו. הם מפתחים בליבם את השאיפה מבלי שישוהו בשום דבר שהוא. הם מפתחים שאיפה מבלי שישוהו בצורה, בצליל, בריח, בטעם, במישוש; הם מפתחים שאיפה בליבם אף בלי שישוהו בשום אובייקט של המחשבה.

ובשל כך, אומר לורד בודהה, על אותם הבודהיסטוות הפועלים ליצור את גני העדן שלהם לפתח בליבם שאיפה [להארה] מבלי שישוהו בשום מצב שבו הם מחזיקים אמונה בקיום עצמי כולשהו. עליהם לפתח את השאיפה מבלי שישוהו בשום מצב שבו הם מחזיקים אמונה בקיום אולטימטיבי של כל דבר שהוא. עליהם לפתח את השאיפה מבלי שישוהו במצב שבו הם מחזיקים אמונה כולשהו בקיום אמיתי כולשהו של כל אובייקט שהוא: צורה וכל השאר.

הו, סובהוטי! כך הדבר: נניח למשל שגופו של אדם כלשהו היה גדל, ונניח שהיה מגיע בגודלו לזה של מלך ההרים, הר מָרו. הו, סובהוטי! מה דעתך? האם יהיה גופו של אדם זה גדול?

וסובהוטי ענה ביראת כבוד:

הו, המבורך! גוף שכזה אכן יהיה גדול. הו, מי שלעונג הלך! גוף שכזה יהיה אכן גדול. ומדוע זה כך? משום שמי שהגיע לכך לימד שדבר כזה כלל לא אפשרי. ולכן ניתן לכנותו "גוף". משום שמי שהגיע לכך לימד שדבר כזה כלל לא אפשרי, הרי שניתן לכנותו "גוף גדול".

לורד בודהה מנסה להראות שהנ"ל חל לא רק על דברים חיצוניים כגון גני של עדן, כי אם גם על יצורים השוכנים בעולם זה, אובייקטים כגון גופו של אדם. הוא חפץ להראות לנו שגם אלה קיימים אך ורק בשל תנאים החוברים יחדיו, ולא באופן אולטימטיבי. ולכן הוא שואל את סובהוטי:

נניח שגופו של אדם כלשהו היה גדל לגודלו של מלך ההרים, הר מָרו³³. מה דעתך? האם יהיה גוף זה משהו גדול?

וסובהוטי עונה ביראת כבוד:

גוף שכזה אכן יהיה גדול. אלא שמי שהגיע לכך לימד שאותו הגוף קיים אך ורק בתור מושג שאנו מחילים על המצבורים, על איזה אוסף של מספר רב של חלקים. דבר כזה כלל לא אפשרי כמשהו הקיים במהות; הוא לימד כי אין הוא קיים כמשהו שאינו תלוי בחלקיו. ולכן ניתן לכנות גוף שכזה בשם "גוף גדול", בדיוק כפי שאנו משתמשים במילים בחיי יומיום.

הגוף הגדול כאן הינו דוגמה מייצגת בלבד; עלינו להפעיל את אותו ההיגיון ביחס לכל האובייקטים הפיזיים, גדולים וקטנים כאחד. כל הקטע הזה של הסוטר נועד להמחיש לנו כיצד להגות בעובדה שכל פרט ופרט בעולם והיצורים השוכנים בו הינם ריקים מכל קיום טבעי.

כמו כן, סובהוטי, המקום שבו סוטר זה נלמדת הופך בכך למקום הראוי שכל בני תבל, האלים, האנשים והאלים למחצה, יגישו בו מינחה; מקום זה הופך למקום הראוי לקידות, וראוי שיקיפוהו בהקפות; מקום זה כמוהו כסטופה.

כמו כן, סובהוטי, המקום שבו סוטר זה נלמדת הופך בכך למקום הראוי שכל בני תבל, האלים, האנשים והאלים למחצה, וכל שוכני תבל יגישו בו מינחה; מקום זה הופך למקום הראוי לקידות, וראוי שיקיפוהו בהקפות; מקום זה כמוהו כסטופה³⁴. נקודה זו מתייחסת לשורה מתוך עטרת התובנות המדברת על "הארה ודבר זולת סטופה" זה מתייחס לעובדה המוזכרת בסוטר המקור – האם³⁵, בצורתה הנרחבת, הבינונית והקצרה, וכן לכיאוורים. כאן נאמר שכל מקום שבו שוכן בודהיסטווה הנמצא על דרך התירגול³⁶ הופך בכך למקום מעין סטופה, מקום הראוי ליראת כבוד של אנשים אחרים. ההתייחסות במקרה זה היא לכל מקום שבו נמצא אדם שהצליח לפתח את הנלמד בטקסט שלפנינו – דהיינו, צורה יוצאת דופן של שלמות החוכמה – בתוך זרם תודעתו. במקום קודם בסוטר מופיע קטע דומה, אלא שכל אחד מהם מתייחס למקרה אחר.

³³ הר מָרו הנו הר במיתולוגיה הבודהיסטית שהוא עצום ורב בגודלו, בסיסו בתחתית האוקיינוס הקוסמי וראשו בשחקים. צדדיו עשויים מזהב, כסף, לאפיס ויהלום, ופסגתו היא משכן האלים.

³⁴ סטופה היא מבנה המסמל את תודעתו הנאורה של הבודהה – מעין מקדש.

³⁵ "האם" הוא שם כולל לסותרות של הפרגנה פרמיטה, שלמות החוכמה. אלו מופיעות בגרסה ארוכה (בת 100,000 שורות), גרסה בינונית (בת 25,000 שורות), וגרסה קצרה (בת 8,000 שורות). עטרת התובנות הוא כתב ביאור לכתבים של "האם".

³⁶ דרך התירגול היא הרביעית מבין חמש הדרכים העקרויות המובילות להארה, לאחר ראייה ישירה של ריקות.

הו, סובהוטי! בן המסורה או בת המסורה הנוטלים את הנאמר בסוטרָה מעין זו שכאן, מחזיקים בה, מקריאים אותה, מבינים אותה היטב – יסבלו. יסבלו סבל רב.

בפיסקה שמעל זו הקודמת, אומר לורד בודהה:

הו, סובהוטי! אם נקח איזשהו בן המסורה או בת המסורה הנוטלים בידיהם וכו' - כל יצור חי העושה דברים אלו ואז מיישם בפועל את המשמעות של סוטרָה זו. בהחלט ייתכן שאנשים אלו יחוו כאב – ויתכן כי הם יסבלו. יסבלו סבל רב, בדמות סוגים שונים של מחלה, או סכסוכים עם הזולת, או שיסבלו בקורת, או שיפְּקְלו בשלשלאות, או יספגו מכות, או כיוצא באלו. כל זה עלול לקרות, אך לא יהווה בעיה גדולה, משום ש ...

ומדוע זה כך? הו, סובהוטי! יצורים אלו מטהרים מעשי עוולה מגלגולי חייהם הקודמים; מעשי עוולה שעלולים היו להביא ללידתם בעולמות הנמוכים – הטיהור של אלו גורם להם סבל בחיים אלו, והוא שכיבא אותם להשיג את ההארה של הבודהה.

ומהי הסיבה שזה כך? משום שיצורים אלו מטהרים מעשי עוולה עצומים שהם ביצעו הן בחייהם אלו והן בחייהם הקודמים – מעשים כה קשים שבאופן רגיל היו עלולים להביא ללידתם בעולמות הנמוכים. וכעת התוצאות של כל המעשים הללו מבשילות כאן, בחיים אלו עצמם, וכך זה גורם להם סבל. ובכוחו של סבל זה הם "מנקים" – כלומר מטהרים – את כל הקארמה של אותם מעשי עוולה. וכך הם ישיגו במהרה את ההארה של הבודהה.

הכוח של פעולה נגדית מתמצה בעשיית מאמצים בשלמות החוכמה על מנת לחסל אחיזה בקיום עצמי כולשהו, עצם השורש של כל מעשי העוולה. זוהי הסיבה שהטקסט ממשיך ואומר שאדם זה ישיג חופש ומצב של ידע כול. ומאחר שהטקסט אומר כך, על אחת כמה וכמה שאדם זה יחסל את הקארמה המובילה ללידה בעולמות התחתונים. הדרך בה כל זה עובד מוסברת בטקסטים כגון *שלהבת ההיגיון*³⁷ ואחרים. **הסוטרָה של השחרור הגדול** אומרת אף היא:

אפילו עוולה שהייתה עלולה להוביל לעולמות התחתונים, יש אפשרות שהיא תתנקה על ידי כאב ראש יחידי.

נניח, למשל, שזרע נשתל, ואחר כך נמנע ממנו לחלוטין כל מים, או דשן, או חום, או לחות והשאר. אזי הוא לא יוכל לנבוט. כך המקרה שלפנינו. אם תצליח לחסל אחיזה בטבע עצמי כולשהו, אזי כל הקארמות שאספת, ולא משנה מה מספרן, לא יצליחו להבשיל. זאת משום שבן-זוגן, הנגע הרוחני, איננו. **החיבור על התפיסה התקפה**³⁸ אומר:

את מי שחלף אל מעבר להשתוקקות לחיים לא תוכל הקארמה יותר להשליך, זאת משום שְּפְלו כל התנאים.

³⁷ *שלהבת ההיגיון* הוא טקסט של החכם הבודהיסטי ההודי Bhavaviveka
³⁸ חיבורו הידוע של Master Dharmakirti בשם *Pramanavartika*

קורס ACI מס' 6: הסוּטְרָה של להב היהלום

לקט 9: ריקות ושלמות החוכמה; כיצד הן מונעות את שתי הקיצוניות

הקטעים הבאים נלקחו מתוך הסוּטְרָה של להב היהלום, שנאמרה על ידי לורד בודהה (500 לפני הספירה) ומתוך ביאור בשם אור על הדרך לחופש, שנכתב על ידי Choney Lama Drakpa Shedrup (1675-1748) מהמנזר הטיבטי של Sera Mey. הטקסט המקורי מתוך הסוּטְרָה של הבודהה כלול בדפוס בולט בגוף הביאור.

אז פנה הנזיר הזוטר סובהוטי אל המבורך, ושאל ביראת כבוד:

הו, המבורך! מהו השם של הצגה זו של הדהרמה? כיצד עלינו לראותה?

כך שאל, והמבורך פנה לנזיר הזוטר סובהוטי, ואמר:

הו, סובהוטי! השם של הצגה זו של הדהרמה הוא "שלמות החוכמה", וזה האופן שבו יש לראותה.

אז שאל סובהוטי: מהו השם של הצגה זו של הדהרמה? בתשובתו אומר המבורך: שמה הוא "שלמות החוכמה", וזה האופן שבו יש לראות את שמה. הנושא שבחר המבורך, הנושא המתואר בטקסט, הוא שלמות החוכמה בצורתה שבפועל. הנקודה היא אם כן שהמורה קרא לטקסט הדין בנושא זה תוך שהוא משתמש בנושא שאותו הוא מביע. כאן השם "שלמות החוכמה" בא לייצג גם את כל שאר השלמויות.

ומדוע כך הדבר? הו, סובהוטי! משום ששלמות החוכמה שאותה מלמד המבורך, הלא היא שלמות החוכמה שכלל איננה קיימת. וזוהי, אם כן, הסיבה שניתן לקרוא לה "שלמות החוכמה".

שלמות החוכמה שאותה מלמד המבורך בתור "שלמות החוכמה", הלא היא שלמות החוכמה שכלל איננה קיימת בתור שלמות החוכמה באופן אולטימטיבי. וזוהי, אם כן, הסיבה שניתן לקרוא לה ולתייג אותה, באופן נומינאלי, בשם "שלמות החוכמה". כל הסוגים הללו של הסברים, הטוענים כי דברים אינם קיימים באופן אולטימטיבי אך קיימים באופן נומינאלי, ממחישים את דרך האמצע, שבה שתי האמיתות³⁹ מקובלות כאחדות בלתי ניתנת להפרדה, מה שפועל למנוע לחלוטין את שתי הקיצוניות. בקצרה, הן ממחישות כיצד האיותן של היותן ריקות מכל קיום טבעי, והאיותן של קיום נומינאלי, קיימות זו לצד זו כשתי איכויות סימולטניות של כל אובייקט ואובייקט.

מספר מילים על הפירוש המילולי של הביטוי "שלמות", או "שהגיע מעבר". מונח זה מציין את הדבר שלוקח אותך אל צידו השני של האוקיינוס של קיום סמסרי, או את המצב שבו כבר הגעת אל עברו השני. במובנו הראשון, הביטוי מתייחס לשלמות החוכמה כפי שהיא קיימת בדרכם של אלו שעדיין לומדים [דהיינו, שאינם בודהות]. במובנו השני, הביטוי מתייחס לשלמות החוכמה כפי שהיא קיימת ברמה של הבודהה, והיא שקולה לידע-כול.

אם נלך אל מעבר למובן הצר ביותר, ישנם שימושים רבים למונח "שלמות החוכמה": הוא יכול להתייחס אל ה"טבעי", או אל ה"כתוב", או אל ה"הדרך", או אל שלמות החוכמה שהיא "תוצאה". חשוב לדעת ולהבחין בין כל אלו, אלא שיהיה זה מחוץ לטווח של ביאור זה לדון בכלם. בקיצור נוכל לומר שמה שגלמד בתור "שלמות החוכמה" מתייחס לידע הרווי בשאיפה להשיג הארה, ואשר תופס ריקות. זוהי אותה שלמות החוכמה המשמשת כשיטה היוצאת דופן, שלוקחת את חמש השלמויות הראשונות – זו של מתן והשאר – ומוליכה אותן עד לנקודה של הארה. אדון בזאת יותר בהמשך.

הו, סובהוטי! מה דעתך? האם יש בכלל בנמצא דהרמה אשר מי שהגיעו לכך מלמדים?

וסובהוטי ענה, ביראת הכבוד:

³⁹ האמת הכוזבת והאמת האולטימטיבית.

הו המבורך! כל דהרמה שהיא אשר מי שהגיעו לכך מלמדים אינה קיימת כלל.

בחלק שקודם לזה שלפנינו, מזכיר לורד בודהה את "שלמות החוכמה שמלמדים מי שהגיעו לכך", ומסביר כיצד זה שהיא בכלל יכולה להיות שלמות החוכמה. יכול לבוא אדם ולחשוב בלבו: "אם כך, אולי יש בנמצא דהרמות אחרות שנאמרו על ידי מי שהגיע לכך, ואשר אכן קיימות באופן אולטימטיבי?"

על מנת לענות על שאלה זו ב"לאו" מוחלט, מעמיד הבודהה שאלה לסובהוטי: **האם יש בכלל בנמצא דהרמה מעין זו?**

בתשובתו, סובהוטי עונה: **"כל דהרמה שהיא אשר מי שהגיעו לכך מלמדים אינה קיימת כלל**, לפחות לא במובן האולטימטיבי". הנקודה כאן דומה מאד לזו הקודמת, היכן שנאמר שהוראת הדהרמה על ידי מי שהגיעו לכך כלל אינה קיימת.

הלקט הבא לקוח מתוך פרק 18 של הביאור על **שלוש הדרכים העיקריות**, שנכתב על ידי *Pabongka Rinpoche (1878-1941)*.

XVIII. לימוד ייחודי של אסכולת ה"מסקנה"

החלק החמישי והאחרון בהסבר זה של ראייה נכונה עוסק בלימוד ייחודי הניתן על ידי קבוצת ה"מסקנה" של אסכולת דרך האמצע. הוראה זו כלולה בבית הבא של טקסט המקור,

(13)

**כל זאת ויתרה: בתפיסת כל מופע קיצוניות תימנע,
זו של קיום, וזו של האיין. הריקות,
כך תיראה, יד ביד מופיעה עם התלות.
בזה האופן לעולם לא תיגלוש לקיצוניות.**

כל האסכולות מלבד אלו שבקבוצת ה"מסקנה" טוענות כי הבנת המופע של דברים מונעת בעדך מליפול ל"קיצוניות של לחשוב שדברים אינם קיימים", בעוד אשר הבנה של ריקות מונעת בעדך מליפול למה שידוע כ"קיצוניות של לחשוב שהדברים קיימים".

העמדה של קבוצת המסקנה היא שאין שום אובייקט שתוכל לבחור אשר יש לו קיום עצמי כולשהו, מלבד מופעו; והבנה של זה מונעת בעדך מלגלוש לקיצוניות של לחשוב שדברים קיימים – כלומר, שהם קיימים באופן אולטימטיבי. ומשום שמופע זה עצמו אינו יכול להיות קיים מעצמו, הבנה של ריקות מונעת בעדך מליפול לקיצוניות של לחשוב כי הדברים אינם קיימים – דהיינו אינם קיימים באופן קונבנציונלי.

ברגע שמהו קיים מותנה, אין כל אפשרות שיהיה הוא אחר מאשר משהו שאינו קיים באופן טבעי – משהו שאינו יכול לעמוד בזכות עצמו. זאת משום שהוא חייב אז לקרות בתלות באוסף החלקים המשמשים כבסיס לתווית שהוא מקבל מאתנו. חשוב לדוגמה על איזה איש זקן וחלש, שאינו מסוגל להתרומם מכסאו בעצמו, ואשר חייב לחפש לו תמיכה כדי לקום – אין הוא יכול לעמוד בעצמו. המקרה כאן דומה: אין שום אובייקט היכול לעמוד בעצמו, אין אובייקט היכול להתקיים פשוט באופן טבעי, כל עוד הוא צריך להיות תלוי בגורם אחר כולשהו.

באופן כללי יש מספר רב של הוכחות לוגיות שבהן ניתן להשתמש בשעה שרוצים לבסס את המשמעות של העדר טבע עצמי. אלא שישנה אחת ביניהן שהיא מעין המלכה של כולן, והיא: "ההוכחה באמצעות קיום מותנה". נאמר שאנו מציגים טיעון זה בפני מישהו, באמרנו:

הבה נקח נבט.
הוא אינו קיים באמת,
שכן קיומו מותנה.

אלו הדוגלים באסכולות מסוימות שאינן בודהיסטיות יענו: "איני מקבל את נימוקך", פירושו של דבר: "הנבטים אינם קיימים בקיום מותנה". הם יהיו חייבים להגיב כך, שכן הם מאמינים שכל אובייקט בייקום הוא התגלמות של האחד שהוא ראשוני.

מרבית האסכולות הקדומות של הבודהיזם בטיבט גלשו לקיצוניות שאנו קוראים לה: "לחשוב שהדברים חדלו", שכן הם אומרים שאם משהו אינו קיים באמת, הרי שאיננו קיים כלל. כל האסכולות החל מ"רק תודעה" ומטה, קבוצת האסכולות הנקראות באופן קולקטיבי "המתפקדים", כולן נופלות לקיצוניות של "לחשוב על דברים כקבועים", שכן אין הן יכולות להסביר קיום מותנה אם הן מקבלות שאין דבר הקיים באופן טבעי. אלו השייכים לקבוצת "העצמאיים" שבאסכולות דרך האמצע מקבלים את הרעיון של קיום מותנה, אך אינם מסכימים שאם משהו קיים באופן מותנה הרי שאין הוא יכול "להתקיים על פי הגדרה". גם זה שקול לקיצוניות של לחשוב על דברים כקבועים.

החכמים הגדולים של דרך האמצע עושים ארבע הבחנות: הם אומרים שאין דבר הקיים באופן טבעי, אך שוללים שהדברים כלל אינם קיימים; הכול קיים אך ורק בכוחו של מושג, והכול קיים בלי שיהיה קיים באופן טבעי. הנקודה שבה שוגים "המתפקדים" ואלו הדוגלים באסכולות האחרות היא כשלונם להבחין בין ארבעה אלו: שני סוגים של "אי קיום" ושני סוגים של "קיום".

על פי קבוצת המסקנה, ניתן למנוע את שתי הקיצוניות – לחשוב שדברים הם קבועים ולחשוב שהדברים חדלו – באמצעות טיעון לוגי יחיד: "דבר לא יכול להיות קיים באמת, משום שהוא מותנה". החלק הראשון של טיעון זה מונע אותנו מן הקיצוניות של לחשוב שהדברים הם קבועים; החלק השני – מן הקיצוניות של לחשוב שהדברים חדלו.

מורי היקר, צ'וני לאמה, נהג תמיד לומר שכל אחד משני חלקי הטיעון מונע את שתי הקיצוניות כאחת – זו של קביעות וזו של חדלון. הוא היה מסביר זאת באופן הבא: הפירוש המילולי של חלקו הראשון של הטיעון, "אין הדבר יכול להיות קיים באמת", משמש למנוע את הקיצוניות של לחשוב שהדברים הם קבועים. כאשר אנו אומרים שמהו אינו קיים "באמת", מה שמשמע הוא שבאופן כללי אנו אומרים שאין הדבר "בלתי קיים"; וזה מה שמונע את הקיצוניות של לחשוב שהדברים חדלו. תיאור זה, היה הוא אומר, דיו לאפשר לנו לחזור על התהליך עם חלקו השני של הטיעון: "... משום שהוא מותנה".

בעזרת הבנה זו נוכל כעת לראות מדוע אמר צ'נדרקירטי המהולל:

משום כך הוכחה זו, המשתמשת בקיום מותנה,
קוטעת את הסבך של כל השקפה קיצונית.

הראינו אם כך שאין אובייקט בעולם הקיים באמת; והסיבה שנתנו לכך היא "משום שהוא מותנה"; והראינו ששתי עובדות אלו יכולות למנוע אדם מליפול לכל אחת מן הקיצוניות. זוהי גם הסיבה לטיעון כגון זה מ **חוכמת השורש**:

הכל נכון לאותו הדבר
שעברו נכונה הריקות.

או השורות הידועות הבאות מתוך הסוטר⁴⁰:

הצורה היא ריקות,
הריקות היא צורה.

השורות האחרונות, דרך אגב, באות להראות שהקיום המותנה הוא עצמו ריק, והריקות עצמה קיימת באופן תלוי. הבנתך בנקודה זו תגדל אם תקח תבנית זו ותקרא אותה כ:

אני הוא ריקות,
הריקות היא אני.

בקצרה, סיים הלאמה שלנו, החוקים של סיבה ותוצאה נכונים לחלוטין לגבי כל כל ישות שהיא ריקה מכל קיום טבעי. אם תצליח להישמר מליפול לשתי הקיצוניות, לא צפויה לך שום הסתבכות מיוחדת בפיתוח ראייה נכונה.

⁴⁰ זהו ציטוט ידוע מתוך **סוטרת הלב**.

קורס ACI מס' 6: הסוּטְרָה של להב היהלום

לקט 10: כיצד דברים ריקים בכל זאת מתפקדים

הקטעים הבאים נלקחו מתוך הסוּטְרָה של להב היהלום, שנאמרה על ידי לורד בודהה (500 לפני הספירה) ומתוך ביאור בשם אור על הדרך לחופש, שנכתב על ידי Choney Lama Drakpa Shedrup (1675-1748) מהמנזר הטיבטי של Sera Mey. הטקסט המקורי מתוך הסוּטְרָה של הבודהה כלול בדפוס בולט בגוף הביאור.

אכן כך הדבר, בדיוק כך. כל היצורים אשר ישמעו הסבר של סוּטְרָה זו ולא יבהלו, לא יפחדו ולא יהיו מפוחדים, הריהם יצורים נפלאים ביותר.

והרי הסיבה. בימים שיבואו, יצורים מסוימים ישמעו, יקשיבו, להסבר על המשמעות של מילותיה של של סוּטְרָה זו. ולמרות זאת הם לא יבהלו, לא יפחדו ולא יהיו מפוחדים ביותר, על ידי מחשבות כגון: "אם זה כך, ואם אין שום דבר הקיים באופן אמיתי, אז גם כל האופנים שבהם קארמה וריקות פועלות אינם יכולים להיות נכונים, ולכן שום דבר לא יכול לעבוד."

למעשה הם יפתחו אמונה גדולה עוד יותר, יאמינו עוד יותר, בכל אותם האובייקטים. ויצורים שכאלה **הריהם נפלאים ביותר.**

אילו היו הדברים קיימים באופן אמיתי, הרי שלא היה זה בכלל תקף לומר שהם משתנים. ואז לא היה זה תקף, לא היה זה נכון, לתאר את פעולתם של דברים כגון קארמה ותוצאותיה.

הדרך שבה עובדים הדברים, ונירוונה עצמה, וכל השאר, כולם תקפים לחלוטין. ואין אף אחד מבין אובייקטים אלו אשר יש לו קיום אמיתי, לאף אחד מהם אין כל טבע משל עצמו. כיצד כל זה יתכן מתואר על ידי לורד צונגקאפה בחיבורו הלל לקיום המותנה:

כך אמרת אתה:
את הטבע לא ניתן היה לשנות,
אילו היה לדברים איזה טבע עצמי.
לעבור לנירוונה לא היה אפשרי,
וגם לא לשים קץ לתעותעי תודעה.

כמו כן הוא אומר:

אין כל סתירה בין עובדת תיפקודם
והיותם ריקים מכל טבע עצמי;
מי אשר היפוכם של כל אלו רואים
תיפקוד וריקות אינם מבינים.

ומדוע זה כך? הו, סובהוטי! משום שמי שהגיע לכך מלמד כאן שלמות נשגבה; ושלמות נשגבה זו אשר מלמד כאן מי שהגיע לכך היא אותה שלמות נשגבה שאותה מלמדים גם כל הבודהות המנצחים אשר אין שיעור למספרם; ולכן ניתן לקרוא לה "שלמות נשגבה".

והרי הסיבה לכך שהם יהיו כה נפלאים. משום שמי שהגיע לכך בעצמו מלמד כאן את שלמות החוכמה הנשגבה, הנעלה ביותר – חיבור המלמד כיצד כל התופעות נעדרות כל טבע עצמי; ושלמות נשגבה זו היא אותה שלמות נשגבה שאותה לימדו בעבר גם כל הבודהות המנצחים אשר אין שיעור למספרם.

לורד בודהה אומר דברים אלו משום שהוא רוצה שמאזינו יתייחסו למה שאמר לעיל כאל דבר שהוא סמכותי. זכור שמה שהוא אמר זה עתה הוא שאין דבר הקשור בסיבה ותוצאה אשר יש לו איזה טבע עצמי משלו. ולכן ניתן לקרוא לה "שלמות נשגבה".

קורס ACI מס' 6: הסוּטרה של להב היהלום

לקט 11: הפסוקים על ריקות וארעיות

הקטעים הבאים נלקחו מתוך הסוּטרה של להב היהלום, שנאמרה על ידי לורד בודהה (500 לפני הספירה) ומתוך ביאור בשם אור על הדרך לחופש, שנכתב על ידי Choney Lama Drakpa Shedrup (1675-1748) מהמנזר הטיבטי של Sera Mey. הטקסט המקורי מתוך הסוּטרה של הבודהה כלול בדפוס בולט בגוף הביאור.

**כוכב, ברק, בועה, או טל,
נר, חלום, או אשלייה,
תעתוע, או ענן -
כך ראה כל שנגרם.**

צ'וני לאמה מסביר פסוקים אלו כדלקמן; גם כאן, המלים של הכתב המקורי הן בדפוס בולט. תוכלו לראות שהוא מוצא בפסוק לא רק לימוד על ארעיות, כי אם גם קשר חזק למושג של הפוטנציאל החבוי בדברים, הריקות שלהם.

לבסוף מגיע הסיכום, המראה כיצד כל דבר שנגרם הנו ריק מכל טבע עצמי וכן בעל טבע חולף. כל זה מוכל בפסוק על "כוכב, ברק, בועה, או טל" וכל השאר.

נוכל לקחת לדוגמה את חמשת המצבורים של אדם – הגוף הפיזי והשאר - או כל אובייקט מעין זה. כל אלו ניתנים לתאור במטפורות הבאות.

הכוכבים מופיעים בלילה, ואינם מופיעים יותר משבא היום. כך גם חלקיו של אדם ודברים אחרים אשר נגרמים על ידי סיבות. אם תודעתו של אדם מלאה באפלה של בורות, אזי הכוכבים או חלקים אלו מופיעים כקיימים באופן אולטימטיבי. אבל אם נניח שהשמש זורחת – השמש של החוכמה שתופסת שאין דבר הקיים מצד עצמו - אזי אובייקטים אלו לא יופיעו יותר במובן האולטימטיבי או המהותי. ועל כן עלינו לראות דברים אלו ככוכב.

הברק מבזיק ונעלם במהירות. כך גם דברים נגרמים: עולים ודועכים במהירות, מותנים בתנאים הנקבצים וגורמים להופעתם.

הבועות מופיעות באופן אקראי, עקב בחישה במים וכו', ואז הן מתפוגגות ונעלמות באותה הפתאומיות. דברים שנגרמים מתנהגים באופן דומה: הם מופיעים פתאום בשעה שנקבצים התנאים השונים לקיומם, והם נעלמים באותה המהירות.

הטל נעלם חיש קל; כך גם דברים נגרמים – הם נמוגים מהר, מבלי שיאריכו ימים אפילו לרגע הבא של קיומם.

הלהבה של **נר**, נתמכת באמצעות פתיל דק, עולה ודועכת במהירות. דברים נגרמים, שכל אחד מהם נתמך על ידי סיבותיו ונסיבותיו השונות, עוברים גם הם דרך תהליך רצוף של עלייה ודעיכה מהירה.

חלום הוא דוגמה של תפיסה שגויה, בשל האפקט של שינה על התודעה. כך גם דברים הנגרמים על ידי סיבות, אינם נתפסים נכונה: לתודעה המושפעת על ידי הבורות [אודות הפוטנציאל החבוי] הם נראים כקיימים באמת.

אשלייה היא משהו הנראה שונה ממה שהוא בפועל. כך גם דברים הנגרמים בשל סיבות: לתודעה השגויה הם מופיעים כאילו היו קיימים באמת.

תעתוע: נניח שענייך לוקות בשל איזה מכשול בעין – חלקיקי חול או דבר מעין זה. במקרה זה הדבר שאתה מנסה לראותו אינו נראה כפי שהוא באמת; במקום זאת, אתה רואה אותו באיזה אופן אחר, **כתעתוע**. כך הדבר עם עיני התודעה בשעה שהן לוקות במכשול הבורות. דברים הנגרמים על ידי סיבותיהם מופיעים אז לאותן העיניים כשונים ממה שהם באמת.

העננים נאספים ומתפזרים בשמיים, תלויים ברצונם של יצורי הנחש⁴¹ וכו'. כך גם כל הדברים הנגרמים; מותנים בהשפעה של הרישומים, שהם אינדיבידואליים או משותפים לקבוצה של אנשים, הם עולים ודועכים.

כל אחת מן המטפורות הנ"ל מתכוונת גם לייצג כיצד אין לשום אובייקט הנגרם על ידי סיבות כל קיום מצד עצמו.

ההסבר שניתן כאן חל על דברים הנגרמים על ידי סיבות כקבוצה. יישום מוגבל יותר מצוטט מתוך הסוּטרה של מאסטר נגרג'ונה:

הגוף הגשמי משול לבועה שנוצרת;
התחושות משולות לבועות בקצפו של הגל;
יכולת ההבחנה כמותה כמירג;
הגורמים המנטאליים כקנה החלול;
וההכרה הריהי כמו אשליה⁴² –
כך דבר דודנה של חמה⁴³.

מאסטר קמלשילה קושר את שלוש המטפורות האחרונות לשלושת הזמנים [עבר, הווה, עתיד], וזה שונה מעט מן ההסבר הניתן כאן, אלא שאין השניים סותרים זה את זה.

נסכם ונאמר שלורד בודהה אומר לנו שעלינו "לראות שכל דבר ודבר הנגרם על ידי סיבות הנו ארעי, והוא ריק מכל טבע עצמי, ממש כמו תשע הדוגמאות שניתנו לעיל". עלינו גם לראות שורות אלו כמצביעות על העדר של טבע עצמי לאדם והעדר של טבע עצמי לתופעות.

⁴¹ הכוונה ל"נאגות", נחשים מיתולוגיים החיים מתחת לפני האוקיינוס, מאד עשירים, אינטליגנטיים ורוחניים, ומסוגלים להפיע כבני אדם. מייחסים להם כוחות-על שונים, והם נחשבים כמי ששמרו על כתבי שלמות החוכמה שניתנו על ידי הבודהה למתי מעט שהיו מוכנים להם בתקופתו, וכמה מאות שנים לאחר מכן הם נחשפו על ידי החכם הבודהיסטי הגדול נגרג'ונה, שחי על פי המסורת כ-800 שנה, ולעתים נקרא גם "הבודהה השני" בשל עומק חוכמתו. שמו של נאגרג'ונה נגזר משמם של יצורים אגדיים אלו.

⁴² אלו הם חמשת המצבורים או החלקים של אדם.

⁴³ "דודנה של חמה" הוא שם אחר לבודהה.